

ӘОЖ 657
КБЖ 65.052
Ә 14

Қ. А. Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің ғылыми кеңесінде қаралып, баспаға ұсынылған

Рецензенттер: *А. А. Сәтмырзаев, экономика ғылымдарының докторы, профессор*

С. С. Қожабеков, экономика ғылымдарының кандидаты, доцент

Мырзалиев Б. С. — экономика ғылымдарының докторы, профессор

Әбдішүкіров Р. С. — экономика ғылымдарының кандидаты, доцент

Бухгалтерлік есепті үйренудің әдістемелері. Практикум. Өңделіп, толықтырылған 2-ші басылым. — Алматы: «NURPRESS» баспасы, 2014. — 90 б.

ISBN 978-9965-830-74-7

Бұл оқу құралы бухгалтерлік есеп пәнін жаңадан бастаған студенттерге арналған. Ол бухгалтерлік есеп шоттары Типтік жоспардың қазіргі заманғы талаптарына сай жазылған. Онда бухгалтерлік есепті толық білу және шұғыл бухгалтерлік жұмыстың дағдыларын үйренудегі оқушылардың көпшілігіне ең қолайлы және оңай әдістер көрсетілген.

Қазіргі уақытта бухгалтерлік есеп шоттарының Типтік жоспарында баланстық шоттардың саны көп. Осы жағдайды және экономикалық жоғарғы оқу орындары студенттерінің барлығы келешекте кәсіби бухгалтер болып кетпейтіндігін есепке ала отырып, авторлар тәжірибелі бухгалтерлік жұмыстың негізі — дұрыс қосарлы бухгалтерлік жазу, яғни дұрыс өткізбе (проводка) беру болып табылады деп есептейді.

Оқу құралы шаруашылық операцияларды жүргізуде дұрыс және ұтымды бухгалтерлік жазба құру әдістерінің барлығын толыққанды үйренуде студенттер мен басқа да мамандарға жәрдем етуді мақсат етіп қояды.

Оқу құралы басшылар, қаржыгерлер, менеджерлер, маркетингтер мен кәсіпкерлерге, сондай-ақ шұғыл бухгалтерлік жұмыстың ұйымдастырылуы мен техникасына қызығатын барша адамдарға бағытталады.

Шоттардың корреспонденциясы қазір пайдаланылып жүрген құжаттарды көрсетуімен ұсынылады. Бухгалтерлік есеп шоттары Халықаралық қаржылық есептілік стандарттары (ХЖЕС) негізінде берілген.

ӘОЖ 657
КБЖ 65.052

ISBN 978-9965-830-74-7

© Авторлық ұжым, 2014.
© «NURPRESS» баспасы, 2014.

КІРІСПЕ

Қазақстанның әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті 30 елдің қатарына кірудің бірінші басымдығы әлемдік экономикаға ойдағыдай кірігуі болып табылады. Осыған байланысты мемлекетті дамыту үдерісінде бухгалтерлік есепке алу мен қаржылық есеп беру жүйесін ізгілікті дамыту ерекше өзектілікке айналады, өйткені бухгалтерлік есепке алудың, қаржылық есеп берудің және аудиттің мақсаты — басқару шешімдерін қабылдау үшін мүдделі пайдаланушыларды экономикалық ақпаратпен қамтамасыз ету болып табылады.

Бухгалтерлік есеп жүйесін жетілдіруде Қазақстанда қазіргі уақытта жүргізіліп жатқан түбегейлі жұмыстардың бірі — бухгалтерлерді, қаржылық менеджерлерді, аудиторларды, маркетингтерді және басқа да мамандарды даярлау және олардың біліктілігін арттыру.

Қаржылық есеп жүйесі шаруашылық жүргізуші субъектілерде экономикалық талдау және басқа салаларда бухгалтерлік есептің жаңа әдістерінің кеңінен қолданылуы осы ілімнің өзіне тән ерекшелігі болып табылады. Егер оның осы ерекшелігі түбегейлі экономикалық талдаумен біріктіре отырып пайдаланылса, онда өндірістік жұмыстарды тиімді ұйымдастыруда және басқаруда, яғни әр істен ұтымды табыс табу жолдарында бухгалтерлік әдістемелерді қолдану — бүгінгі таңдағы ең қажетті істің бірі.

Экономикалық жүйелердің әртүрлі деңгейлерінде кездесетін жоспарлау, басқару, шектелген ресурстарды бөлу, өндірістік үдерістерді талдау, күрделі объектілерді жобалау сияқты есептердің ұтымды және оптимизациялық шешімдерін табу — табиғи және ғылыми-техникалық прогресс қажеттіліктерінен туындаған мәселе.

Бухгалтерлік есепке алудың өзіне тән міндеттерді тиімді орындауы үшін қаржылық есепке алу кәсібилік, айқындылық, тәуелсіздік, өзектілік, стандарттылық сияқты талаптарға жауап беруі, сондай-ақ бухгалтерлік есепке алу мен қаржылық есеп беру қағидаттарына және негізгі сапалық сипаттамаларға сай болуы тиіс.

Әлемдік тәжірибе түсініктілік, орындылық, сенімділік және салыстырмалылық сияқты ақпараттың тиімділігін айқындайтын сапалық сипаттамалар халықаралық стандарттарды тікелей пайдаланумен немесе оларды бухгалтерлік есепке алу мен қаржылық есеп берудің ұлттық жүйесін құрудың негізі ретінде қол-

данумен қол жеткізетіндігін көрсетеді. Мұның өзі жаңа бизнес құрылымдарды дамытуға, жаңа жұмыс орындарының пайда болуына, жұмыссыздықтың төмендеуіне, халықаралық нарықтарда қазақстандық ұйымдардың бәсекеге қабілеттілігін арттыруға, тұтастай алғанда елдің экономикалық өсуіне әкеп соғады.

Экономикада және басқарудағы есептерді шығаруға арналған қазіргі кездегі талдау әдістерінің аппараттары, өз алдына дамыған ғылымға және қолданбалы аймаққа айналды. Дегенмен де, қолданбалы бухгалтерлік есеп жүйесін оқып-үйренуде, күнделікті өмірде жиі қолдануды қалыптастыруда көптеген қиыншылықтар мен түсінбеушіліктер кездеседі. Экономика салаларының көптеген мамандары бухгалтерлік есеп әдістерінің көкейтестілік мәнісін әлі де болса дұрыс түсінбейді де, олардың қажеттілігін және осы әдістер арқылы әр істе кереметтей нәтижеге жетуге болатынын сезінбейді. Осы айтылғанның дәлелі ретінде мынадай мәселеге көңіл аударайық. Мысалға, кейінгі кезде республикамызда көптеген жоғары оқу орындарында бухгалтерлік есеп пәні экономиканың әр саласының мамандарын дайындауға арналған мемлекеттік стандарттарға бірде енгізіліп, бірде алынып тасталынады немесе өте аз сағат бөлініп, факультативтік пән ретінде жүргізіледі. Сонымен қатар қазіргі компьютерлік техниканың мүмкіншілігі өсуіне және көптеген қолданбалы бухгалтерлік есеп жүргізудің әдістері бойынша компьютерге арналған қолданбалы бағдарламалар пакеттері жасалуына байланысты олардың математикалық аппараттарын, яғни есепті шығару алгоритмдерін оқып, терең түсіну қажет емес деген сөз де жиі айтылады. Әрине, жаңа бухгалтерлік есеп әдістеріне мұндай көзқараспен қарасақ, қоғамымызда жуық арада табысты өзгерістерге жету мүмкін емес.

Нарықтық экономика жағдайында бухгалтерлік деректер негізінен ақпараттың бірден-бір шынайы көзі болғанда бухгалтер кәсібінің мәні артады, сонымен қатар оған деген талаптар, әсіресе, бухгалтерлік пікір қабылдау маңызды әрі шешуші болып табылатын салалар да өсті. Кәсіби бухгалтерлік білім берудің, тәжірибенің, білімнің, сондай-ақ басқару, жоспарлау, технология сияқты салаларда мұқтаждықтың арта түсуінің маңызын түсіну өсті. Бұл сол сияқты, білгірлік пен кәсіпқойлықтың жоғары деңгейін тұрақты қолдап отыру қажеттілігі тұрғысынан бухгалтерлердің үздіксіз кәсіби білім алуының маңыздылығын растап отыр.

Бухгалтерлік есеп жүйесінің халықаралық стандарттарда бекітілген қағидаттарына көшуі оқыту бағдарламаларын қамтитын мониторинг жүйесін қалыптастыруды жүзеге асыруды, мамандарды, есепке алу қызметкерлерін, экономиканың сабақтас саласындағы мамандарды даярлау және қайта даярлау үдерісіне өзгерістер енгізуді талап етеді. Осыған байланысты білім беруді реформалау шеңберінде білім беру ұйымдары оқытушыларының біліктілігін арттыруды ұйымдастыру, орта және жоғары оқу орындарының оқу бағдарламаларын қайта бағдарлау, бухгалтерлік есепке алуға және бухгалтерлердің түрлі санаттарының аудитіне оқытылатындар үшін жаңа оқу-әдістемелік жасақтаудың үлгілік жинақтарын, сондай-ақ кәсіби бухгалтерлер мен аудиторларды терең зерделеуге және оларды тәжірибеде қолдану дағдыларын қалыптастыруға дайындау бағдарламаларын жаңарту және жетілдіру бойынша елеулі жұмыстар жүргізу қажет.

Бухгалтерлік есеп жүргізудің әртүрлі әдістерін пайдалану шаруашылық жүргізуші субъектілер үшін кәсіпорынды тиімді басқаруға мүмкіндік береді.

Авторлар бұл құралдың мазмұны және оны жетілдіру бойынша өздерінің пікірлері мен ескертулерін айтуға мүмкіндік тапқандардың барлығына ізгі тілектері мен ризалығын білдіреді.

Халықаралық қаржылық есептеу стандарттарына (ХҚЕС) көшу жағдайында бухгалтерлік есеп жүргізудің әдістемесі

Көрнекілікті есепке ала отырып авторлар студенттердің назарына экономиканың (өнеркәсіп, құрылыс, ауыл шаруашылық, сондай-ақ тасымалдау және қызметтің басқа түрлерінде) барлық салаларындағы өнім өндіру, жұмыс және қызмет көрсетудің технологиялық процестерін зерттеудің дұрыстығы мен жүйелілігін анықтайтын бірнеше сызбаларды ұсынады (№ 1 мен № 1а сызбалары).

Оған қоса бөлшек саудадағы тауардың бағасын құру мен оны өткізу жолдарының икемділігі механизмін толық және көрнекі түрде көрсетеді (№ 2 сызба).

Сақтандыру компаниясының резервтік капиталды қалыптастыру мен сақтандыру ісін жүргізудің өндірістік емес процесі жеке қаралады (№ 3 сызба).

Бұл оқу құралының және бір өте маңыздылығы, авторлардың контрпассивті шоттарды, атап айтқанда, № 6020 «Сатылған өнімді қайтару» шотын, сатылған тауарлар қайтарылған жағдайда қолдануын көрнекі дәрежеде көрсетеді. Шынын айтқанда, біздің өмірімізге тек қана нарықтық қатынастарға көшуге байланысты келісімшарттарға сәйкес сатылған тауарларды қайтару, сату жеңілдіктері, бағаны түсіру сияқты ұғымдар ене бастады. Бұл жағдай сатып алушыларға өздерінің мұқтаждықтарына тауарларды таңдау мен сатып алуда олардың құқықтарын қорғау, ал сатушының өткізетін тауар үшін жауапкершілік дәрежесін күшейте түседі (№ 4 сызба).

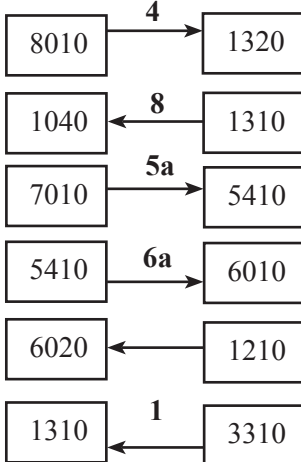
Бұл төрт сызбаның ерекшелігі, олар экономиканың барлық салаларындағы шаруашылық процестер айналымы циклінің аяқталғандығын толық және бір ізді түрде көрсетуден тұрады. Олардың басты құндылығы — әрбір студентке ешқандай абыржу-сыз экономиканың кез келген саласындағы шаруашылық қызметтің әрбір кезеңінде проводка жазудың дұрыстығын анықтауға мүмкіндік беретін механизмнен тұрады.

Өндіріс пен сауда, сондай-ақ сатылған тауарларды қайтару кезіндегі бухгалтерлік проводкаларды жазудың дұрыстығын тексеру 1-кесте бойынша жүргізіледі.

Бухгалтерлік проводкалар жазудың дұрыстығын тексеру механизмі

Сызба бойынша:

Шоттардың корреспонденциясы

Проводка бойынша:

	Дт	Кт		Σ
1320	—	8010	=	мөлшері
1040	—	1310	=	мөлшері
5410	—	7010	=	мөлшері
6010	—	5410	=	мөлшері
6020	—	1210	=	мөлшері
1310	—	3310	=	мөлшері

Жалпы тексеру:**Мысалы:**

1-мысал — банкідегі есеп айырысу шотынан кассаға персоналдың еңбекақысын төлеу үшін 200000 теңге алынды.

Байланысатын екі шотты дұрыс таңдап және оларды «қоржынға» салуға әрекет жасаймыз. 1) «Есеп айырысу шотынан» деген тіркемені басшылыққа ала отырып № 1 кестенің жәрдемімен сол кестедегі оның мағынасын анықтаймыз. Ол бухгалтерлік есептің **№ 1030** активті шотына сәйкес келеді. 2) «Кассаға» деген тіркеме тағы да **№ 1010** активті шотқа сәйкес келеді. Оларды «қоржынға» (шоттарды жинақтау және сараптау орны) саламыз. Одан соң бұл екі шоттың байланысын «станокта» (шоттарды дұрыс үйлестіру және орналастыру орны) өңдейміз (төмендегі суретке қараңыз).

А) үлгісі. № 1030 шоттан бастайық, ол активті, ал «Есеп айырысу шотынан» деген тіркеме есеп айырысу шотындағы ақшаның кемуін білдіреді, демек, ережелерге сәйкес бұл шот *кредитте* тұруы тиіс.

В) үлгісі. № 1010 шот та активті, ал «Кассаға» деген тіркеме кассадағы қолма-қол ақшаның көбеюін білдіреді, демек, ережелерге сәйкес бұл шот *дебетте* тұруы тиіс. Проводканың қорытынды жазуын келтірейік:

«Қоржын»	«Станок»			
	Дт	Кт	Σ	
Басы		—		= 200000
А үлгісі			— 1040	= 200000
В үлгісі	1010		—	= 200000
Қорытынды	1010		— 1040	= 200000
Шаруашылық операцияның типін анықтаймыз	А	—	А	І

2-мысал — қызметкердің еңбекақысынан 1500 теңге мөлшерінде табыс салығы ұсталды (есептелінді).

Байланысатын екі шотты дұрыс таңдап және оларды «қоржынға» салуға әрекет жасаймыз. 1) «Қызметкердің еңбек ақысынан» деген тіркемені басшылыққа ала отырып №1 кестенің жәрдемімен сол кестедегі оның мағынасын анықтаймыз. Ол бухгалтерлік есептің № 3350 пассивті шотына сәйкес келеді. 2) «Табыс салығы ұсталды (есептелінді)» деген тіркеме тағы да № 3120 пассивті шотқа сәйкес келеді. Оларды «қоржынға» саламыз. Одан соң бұл екі шоттың байланысын «станокта» өңдейміз (төмендегі суретке қараңыз).

А) үлгісі. № 3350 шоттан бастайық, ол пассивті, ал «Қызметкердің еңбек ақысынан» деген тіркеме еңбек ақы бойынша қарыздың кемуін білдіреді, демек, ережелерге сәйкес бұл шот *дебетте* тұруы тиіс.

В) үлгісі. № 3120 шот та пассивті, ал «Табыс салығы ұсталды (есептелінді)» деген тіркеме табыс салығы мөлшерінің көбеюін білдіреді, демек, ережелерге сәйкес бұл шот *кредитте* тұруы тиіс. Проводканың қорытынды жазуын келтірейік:

«Қоржын»	«Станок»			
	Дт	Кт	Σ	
Басы		—		= 1500
А үлгісі	3350		—	= 1500
В үлгісі			— 3120	= 1500
Қорытынды	3350		— 3120	= 1500
Шаруашылық операцияның типін анықтаймыз	ІІ	—	ІІ	ІІ

3 мысал — кәсіпорынға жеткізушілерден 1000000 теңгеге материалдар келіп түсті.

Байланысатын екі шотты дұрыс таңдап және оларды «қоржынға» салуға әрекет жасаймыз. 1) «Жеткізушілерден» деген тіркемені басшылыққа ала отырып №1 кестенің жәрдемімен сол кестедегі оның мағынасын анықтаймыз. Ол бухгалтерлік есептің № **3310** пассивті шотына сәйкес келеді. 2) «Материалдар келіп түсті» деген тіркеме № **1310** активті шотқа сәйкес келеді. Оларды қоржынға саламыз. Одан соң бұл екі шоттың байланысын «станокта» өңдейміз (төмендегі суретке қараңыз).

А) үлгісі. № 3310 шоттан бастайық, ол пассивті, ал «Жеткізушілерден» деген тіркеме жеткізушілер бойынша қарыздың көбеюін білдіреді, демек, ережелерге сәйкес бұл шот *кредитте* тұруы тиіс.

В) үлгісі. № 1310 шот активті, ал «Материалдар келіп түсті» деген тіркеме материалдық ресурстар мөлшерінің көбеюін білдіреді, демек, ережелерге сәйкес бұл шот *дебетте* тұруы тиіс. Проводканың қорытынды жазуын келтірейік:

«Қоржын»		Дт		Кт		Σ
	Басы		—			= 1000000
	А үлгісі		—	3310		= 1000000
	В үлгісі	1310	—			= 1000000
	Қорытынды	1310	—	3310		= 1000000
Шаруашылық операцияның типін анықтаймыз		А	—	П	ІІІ	

4-мысал — кәсіпорын қассасынан персоналға 600000 теңге мөлшерде еңбекақы берілді.

Байланысатын екі шотты дұрыс таңдап және оларды «қоржынға» салуға әрекет жасаймыз. 1) «Кәсіпорын қассасынан» деген тіркемені басшылыққа ала отырып №1 кестенің жәрдемімен сол кестедегі оның мағынасын анықтаймыз. Ол бухгалтерлік есептің № **1010** активті шотына сәйкес келеді. 2) «Еңбекақы берілді» деген тіркеме № **3350** пассивті шотқа сәйкес келеді. Оларды «қоржынға» саламыз. Одан соң бұл екі шоттың байланысын «станокта» өңдейміз (төмендегі суретке қараңыз).

А) үлгісі. № 1010 шоттан бастайық, ол активті, ал «Кәсіпорын кассасынан» деген тіркеме кассадағы қолма-қол ақшаның кемуін білдіреді, демек, ережелерге сәйкес бұл шот *кредитте* тұруы тиіс.

В) үлгісі. № 3350 шот пассивті, ал «еңбекақы берілді» деген тіркеме еңбекақы бойынша қарыздың кемуін білдіреді, демек, ережелерге сәйкес бұл шот *дебетте* тұруы тиіс. Проводканың қорытынды жазуын келтірейік:

«Қоржын»		Дт		Кт		Σ
	Басы		—		=	600000
	А үлгісі		—	1010	=	600000
	В үлгісі	3350	—		=	600000
	Қорытынды	3350	—	1010	=	600000
Шаруашылық операцияның типін анықтаймыз		П	—	А		IV

Көрсетілген әдістер жәрдемімен студенттер № 1—4 сызбаларда бейнеленген қызметтің кез келген кезеңіндегі шаруашылық операциялар (проводкалар) жазудың дұрыстығын анық тексере алады.

Сызбалардың пайдалануын ыңғайластыру мақсатында шаруашылық процесс және оның құрамдас элементтерінің айналымы қалың сызықпен сызылған. Ал басқа бухгалтерлік шоттар арасындағы байланыстар жіңішке сызықпен бейнеленген.

Бұл жерде біз бухгалтерлік шоттардың барлығы № 5520 «Өткен жылдардың бөлінбеген пайдасы (жабылмаған залалы)» шотынан басқа (егер алдыңғы жылдар есебінен қосылып есептелетін қарыздар болмаса) өздерінің қисынды аяқталатындығын айтуымыз керек.

Мысалы: шоттар бойынша есептелген салықтар мен қарыздар (№ 3110—3190, 3360, 3220, 3210, 3240) есеп айырысу шотынан төленеді, ал № 1250 «Қызметкерлердің қысқа мерзімді қарыздары» шоты бойынша берілген ақшалар шығыстарға жабылады және т.б.

Нәтижелі № 5610 «Жиынтық кіріс (жиынтық залал)» шоты шаруашылық субъекті қызметінің түпкі мақсаты — пайда алуын өзінің салыстырылуында қалыптастыратын бухгалтерлік шоттардың шығыс және кіріс көрсеткіштерінің бағыттары бар жұлдыз ретінде бейнеленеді.

Шаруашылық операциялар жасауға кіріспес бұрын біз оларды кейіннен келетін № 1—4 сызбаларда теориялық түрде қараймыз. Әрбір көрсетілген процестегі шаруашылық құралдар айналымының сызбасын қарап болғаннан соң оларға кейбір түсініктеме береміз:

а) № 1 кестеге сәйкес шаруашылық операциялардың жүрісі бойынша көрсеткіш оқтың бағыты мен оның бағытының проводка көрсеткіш оғының бағытымен бірдей болу шартын (яғни, тек қана **Кредиттен Дебетке** қарай) қолдана отырып, студенттер бухгалтерлік проводкаларды қатесіз жаза алады;

б) Уақытты үнемді пайдалану мақсатымен біз тек қана қалың сызықпен сызылған шаруашылық операциялар бойынша нақты мысалдар келтіріп отырамыз;

в) Ал қалған жіңішке сызықпен сызылып және майда шрифтпен бейнеленген шаруашылық операциялар жекеленген түрде түсінік ретінде қолданылады;

г) Шаруашылық операциялардың тәртібі өздерінің технологиялық немесе қисынды жүйелілігімен көрсетіледі.

I бөлім. (Шаруашылық) өндірістік процесті қарайық Шаруашылық операциялардың тізімін келтіреміз:

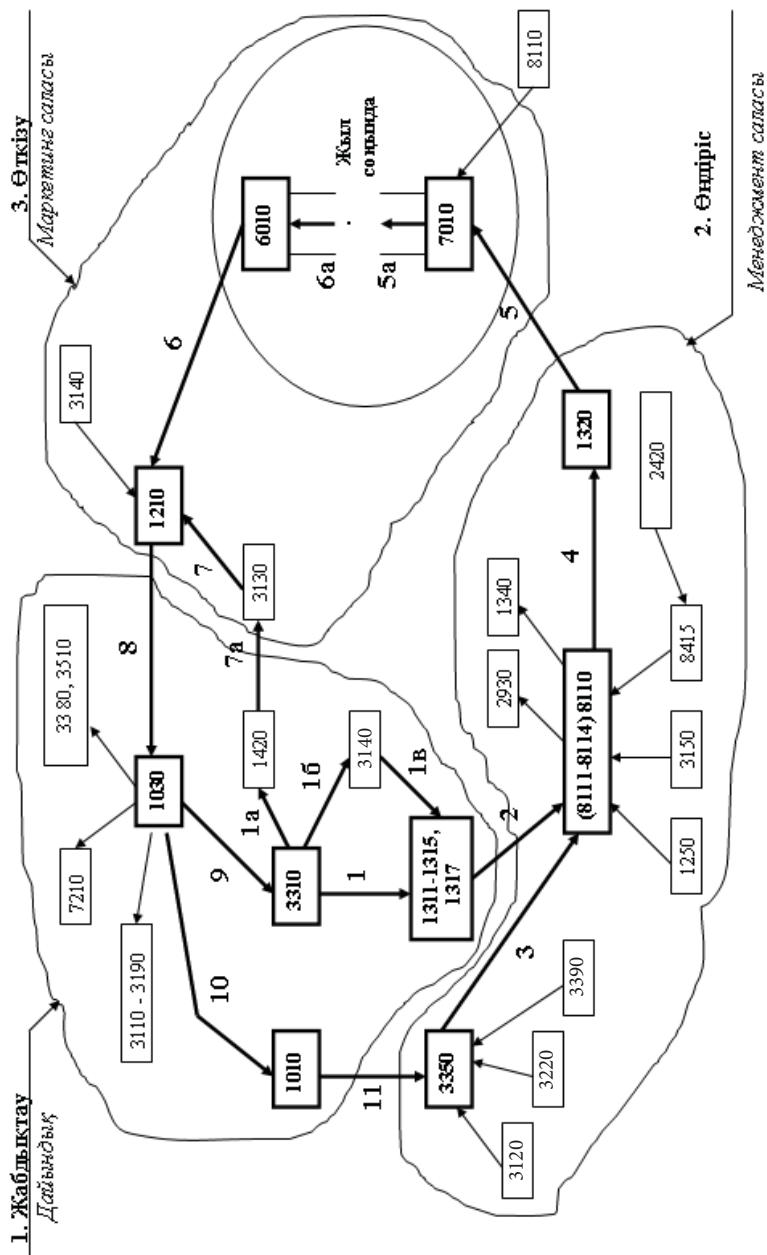
№	Операциялардың мазмұны	Мөлшері	Шоттардың корреспонденциясы	
			Д-т	К-т
1	2	3	4	5
1	Жеткізушілерден материалдар келіп түсті	1000000	1310	3310
1а	Сатып алынған материалдар бойынша өтелуге тиіс ҚҚС	130000	1420	3310
1б	Келіп түскен материалдарға акциз есептелді	8000	3140	3310
1в	Есептелген акциз материалдың құнына апарылды	8000	1310	3140
2	Материалдардың қажетті мөлшері негізгі өндіріске шығыс етілді	800000	8111	1310
3	Қызметтегі персоналға еңбекақы есептелінді	100000	8112	3350
4	Негізгі өндірістен қоймаға дайын өнім келіп түсті	980000	1320	8110

1	2	3	4	5
5	Дайын өнім сатып алушыға жіберілді (өзіндік құн бойынша)	900000	7010	1320
6	Өткізілген өнімге табыс есептелінді	1100000	1210	6010
7	Өткізілген өнімге ҚҚС есептелінді	143000	1210	3130
7a	Өтелуге тиіс ҚҚС-ның мөлшері есепке жатқызылды	130000	3130	1420
8	Есеп айырысу шотына сатып алушыдан (тапсырысшыдан) келіп түсті	1243000	1030	1210
9	Алынған материалдарға жеткізушілер тарапынан қойылған шоттары төленді	1138000	3310	1030
10	Банкідегі есеп айырысу шотынан кассаға қолма-қол ақша алынды	100000	1010	1030
11	Қызметтегі персоналдың еңбекақысы төленді	82000	3350	1010

Қысқаша талдау жасаймыз:

- 1) Қоймадағы материалдардың қалдығы (1000000 — 800000)
= 200000 теңге
- 2) Есептелген акциз материалдың құнына апарылды = 8000 теңге
- 3) Өтелуге тиіс ҚҚС есепке жатқызылды = 130000 теңге
- 4) Қоймадағы дайын өнімнің қалдығы (980000 — 900000)
= 80000 теңге
- 5) Өткізілген өнімге есептелінген ҚҚС-ның мөлшері
= 143000 теңге
- 6) Салық инспекциясына төленуге тиіс ҚҚС-ның мөлшері
(143000 — 130000) = 13000 теңге
- 7) Есеп айырысу шотындағы қалған ақшаның қалдығы
(1243000 — 1138000 — 100000) = 5000 теңге
- 8) Қызметтегі персоналға берілген еңбекақының мөлшері
(100000 — 10000 — 8000) = 82000 теңге
№ 3350 № 3220 № 3120
- 9) Кассада қалған қолма-қол ақшаның қалдығы (100000 — 82000)
= 18000 теңге

Шаруашылық (өндірістік) процесінде қатысушы құралдар (қаржылар) айналымының құрылымы

«В» бабына сәйкес технологиялық бірізділік бойынша (мөлшерлерін көрсетусіз) бұл шаруашылық операциялардың мазмұнын қысқаша түсіндіреміз:

№ 1 сызба бойынша

№	Шоттардың корреспонденциясы		Σ	Шаруашылық операциялардың мазмұны
	Дт	Кт		
<i>№ 8110 шот</i>				
1	8114	1250	Мөлшері	Негізгі өндірістегі үстеме (іссапар) шығыстары есептелді
2	8113	3150	Мөлшері	Негізгі өндірістегі әлеуметтік салық есептелді
3	8114	8415	Мөлшері	Амортизациялық қаржылар негізгі өндіріске апарылды
3а	8415	2421-2429	Мөлшері	Негізгі өндірістегі материалдық емес активтер мен негізгі құралдар бойынша амортизациялық қаржылар есептелінді
4	8110	8111-8114	Мөлшері	Негізгі өндірістегі шығындардың калькуляциялауы жүргізілді
5	2930	8110	Мөлшері	1. Құнарлы малдың төлі алынды (ауыл шаруашылықта) 2. Аяқталмаған құрылыстың мөлшері белгіленді (құрылыста)
6	1340	8110	Мөлшері	Жыл соңында негізгі өндіріс аяқталмаған өндіріс ретінде белгіленеді
<i>№ 7010 шот</i>				
1	7010	8110	Мөлшері	Негізгі өндірістің шығындары өзіндік құнға шығыс етіледі (көлік немесе қызметтің басқа түрлері көрсетілген кезде)
<i>№ 1210 шот</i>				
1	1210	3140	Мөлшері	Акцизді тауарды өткізуге акциз есептелінді

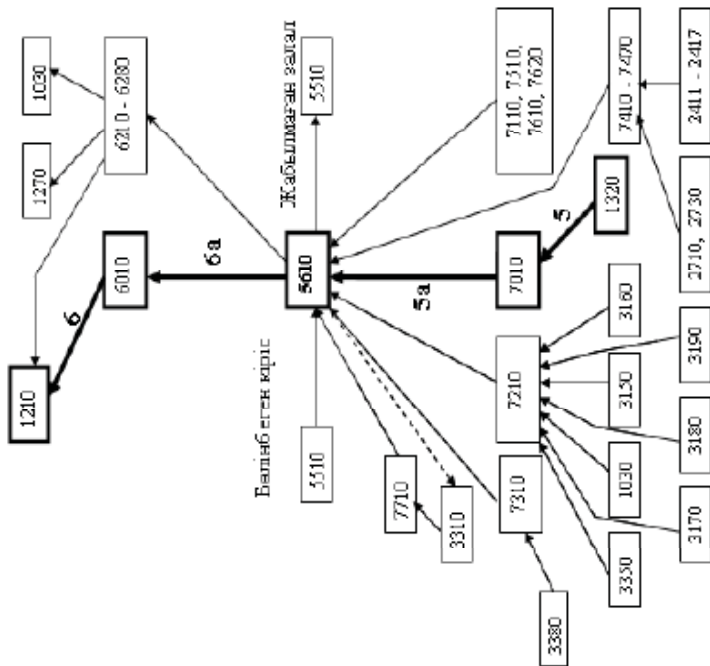
<i>№ 1030 шот</i>				
1	3101- 3190	1030		Есеп айырысу шотынан салықтардың барлық түрлерінің төленуі
2	7210	1030	Мөлшері	Есеп айырысу шотынан әкімшілік шығыстардың (айыппұлдар, пошта-телеграф және басқа шаруашылық шығыстар) төленуі
3	6410, 6420, 7610, 7620	1030	Мөлшері	Есеп айырысу шотынан төтенше жағдайлар, тоқтатылған операциялар мен басқа ұйымдардағы үлесті қатысулар бойынша шығыстардың төленуі

Құралдардың айналымын бейнелейтін операциялар:

- 1 — жеткізушілерден материалдар келіп түсті.
- 1а — сапып алынған ресурстар бойынша өтелуге тиіс ҚҚС.
- 1б — келіп түскен материалдарға акциз есептелінді.
- 1в — есептелген акциз материалдардың құнына енгізілді.
- 2 — қажетті материалдар негізгі өндіріске шығыс етілді.
- 3 — өндірістегі жұмысшыларға еңбекақы есептелінді.
- 4 — дайын өнім қоймаға келіп түсті.
- 5 — дайын өнім сапып алушыға жөнелтілді.
- 6 — өткізілген өнімге кіріс есептелді.
- 7 — өткізілген өнімге ҚҚС есептелді.
- 7а — өтелуге тиіс ҚҚС сомасы есепке жатқызылды.
- 8 — есеп айырысу шотына алушылардан ақшалар келіп түсті.
- 9 — жеткізушілердің шоттары төленді.
- 10 — есеп айырысу шотынан кассаға қолма-қол ақша алынды.
- 11 — жұмысшыларға еңбекақы төленді.

Жыл соңында:

- 5а — өткізілген өнімнің өзіндік құны мөлшері анықталды.
- 6а — өткізілген өнім үшін есептелген кірістің мөлшері анықталды.

Осыған ұқсас жолмен төтенше жағдайлар, тоқтатылған операциялар мен басқа ұйымдардағы үлесті қатысу бойынша шығыстар есептеледі.

№ 1a сызбасы бойынша

№	Шоттардың корреспонденциясы		Σ	Шаруашылық операциялардың мазмұны
	Дт	Кт		
Табыстар				
<i>№ 1210 шот</i>				
1	1210	6210	Мөлшері	Материалдық емес активтердің есептен шығуынан түскен табыс
2	1210	6210		Негізгі құралдардың есептен шығуынан түскен табыс
<i>№ 1270 шот</i>				
1	1270	6110	Мөлшері	Инвестициялардың, қаржылай инвестициялардың пайдаланылуынан түскен табыс
2	1270	6120	Мөлшері	Дивидендтер мен сыйақылар бойынша есептелген табыс
<i>№ 1030 шот</i>				
1	1030	6250	Мөлшері	Бағамдық айырмадан түскен табыс
2	1030	6230	Мөлшері	Өкіметтің атқарушы органдарының субсидиялары
3	1030	6280	Мөлшері	Негізгі емес қызметтен түскен басқа кірістер
Шығыстар				
<i>№ 7210 шот</i>				
1	7210	1030	Мөлшері	Шаруашылық және әкімшілік шығыстардың төленуі
2	7210	3150	Мөлшері	Әкімшілік-басқару персоналдың еңбекақысынан әлеуметтік салық есептелді
3	7210	3160	Мөлшері	Жер салығы бойынша шығыстар есептелді
4	7210	3180	Мөлшері	Мүлік салығы бойынша шығыстар есептелді

5	7210	3170	Мөлшері	Көлік құралдарына салынатын салық бойынша шығыстар есептелді
6	7210	3190	Мөлшері	Салықтардың басқа түрлері бойынша шығыстар есептелді
7	7210	3350	Мөлшері	Әкімшілік-басқару персоналының еңбекақысы бойынша шығыстар есептелді
<i>№ 7310 шот</i>				
1	7310	3380	Мөлшері	Қаржыны пайдаланғаны үшін есептелген сыйақылар бойынша шығыстар есептелді
<i>№ 7410 шот</i>				
1	740	2710, 2730	Мөлшері	Материалдық емес активтердің есептен шығуы бойынша шығыстар есептелді
<i>№ 7410 шот</i>				
1	7410	2410- 2417	Мөлшері	Негізгі құралдардың есептен шығуы бойынша шығыстар есептелді
<i>№ 7710 шот</i>				
1	7710	3110	Мөлшері	Корпорациялық табыс салығы бойынша шығыстар есептелді

Одан соң шаруашылық қызметтің қаржылық нәтижелерін талдауға көшеміз.

Жыл соңында № 1а сызбасының жәрдемін пайдаланамыз. Ол үшін бухгалтерлік есеп шоттары бас жоспарының Нұсқауларына сәйкес № 6010 және № 7010 шоттарды № 5610 «Жиынтық кіріс (жиынтық залал)» шотына жабамыз (№ 5а және № 6а шаруашылық операциялары).

Аталған екі шоттың нәтижелерін салыстырамыз: № 6010 шот бойынша табыс 1100000 теңгені құрады (№ 6 шаруашылық операция), ал № 7010 шот бойынша өзіндік құн шығындарының жиынтығы 900000 теңгеге тең болды (№ 5 шаруашылық операция). Нәтижеде: кірістер шығыстардан 200000 теңгеге артық болды (1100000 — 900000), бұл жағдай **пайда** 200000 теңгеге тең болғанын білдіреді.

Ал біз 200000 теңге жиынтық табыс алған соң міндетті түрде корпорациялық табыс салығын есептеуге тиістіміз (біздің вариантта, ол өнеркәсіпте 30 %-ға тең болады). Бұл жағдайда корпорациялық табыс салығы (№3110 шот) тең болады:

$$200000 \times 30\% = 60000 \text{ теңге}$$

Оны біз төмендегі бухгалтерлік проводка бойынша есептейміз:

$$\begin{array}{rcl} \text{Дт} & & \text{Кт} \\ 7710 & - & 3110 \\ & & = \\ & & 60000 \end{array}$$

(Бұл жанама байланыс № 3110 және № 5610 шоттар арасында пунктирлі сызықпен көрсетілген).

Ал қалған есепті жылдың бөлінбеген табысы $200000 - 60000 = 140000$ теңгеге тең және хронология бойынша алдыңғы жылдардың бөлінбеген табысына айналып, сонымен бірге № 5520 шотта жинақталып бейнеленеді. (Бұл сызбаның сол жағында анық көрініп тұр).

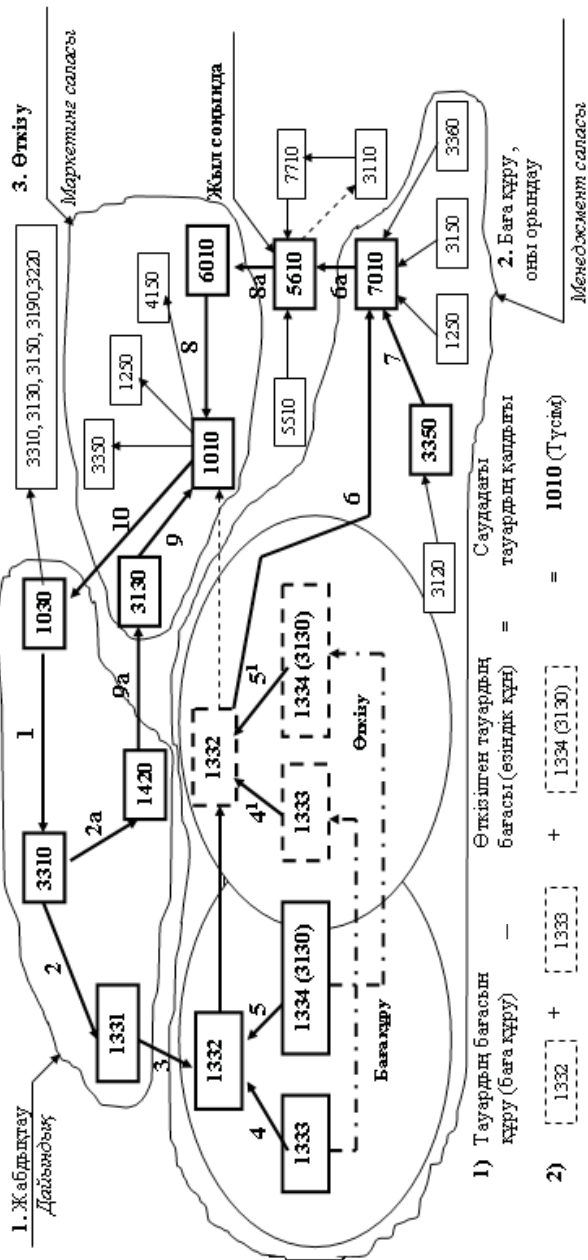
Шығыстар кірістерден артық болған жағдайда кәсіпорын жиынтық залалға ұшырайды және корпорациялық табыс салығы есептелінбейді. Көрсеткіш бағыты № 5610 шоттан № 5520 шотқа жіберілетіндігіне назар аударыңыз (ал олар екеуі де пассивті), демек, кәсіпорын есепті жылда жабылмаған залалға ұшрайды, ал одан әрі табыс алу жағдайындағы тәртіпте қарала береді. (Бұл сызбаның оң жағында анық көрініп тұр).

Енді біз кірістер мен шығыстар бойынша жалпы талдау жасауымыз керек.

Сызбаның жоғарғы жағында № 6010 шоттан басқа материалдық емес активтер мен негізгі құралдардың есептен шығуынан, инвестициялардың пайдаланылуынан, бағалы қағаздар бойынша дивидендтерден, бағамдық айырмадан, өкіметтің атқарушы органдарының субсидиялары және құралдар мен ресурстарды қайтарымсыз түрде алудан түскен кірістерді көрсететін № 6210-6280 «Басқа да кірістер» шоттары орын алады.

Сызбаның төменгі жағында № 7010 шоттан басқа 7-ші бөлімнің басқа шоттары орын алады. Мысалы, № 7310 шот қаржылық ресурстарды пайдаланғаны үшін сыйақылар (№ 3380) есептеу бойынша шығыстарды бейнелейді; № 7210 шот еңбек ақы (№ 3350) есептеу, әкімшілік шығыстарды төлеу (№ 1030), әлеуметтік, жер,

Сауда процесі айналымында қатысушы бухгалтерлік проводкалардың құрылымы

- 1) Тауардың бағасын құру (баға құру) — Өткізілген тауардың бағасы (өзіндік құн) = Саудадағы тауардың қалдығы
- 2) $1332 + 1333 + 1333 = 1334 (3130)$
- $1332 + 1333 = 6010 (Өткізу)$
- $5610 + 1334 (3130) = 3130 (ҚҚС)$
- $3130 + 7010 (Өзіндік құн) = 10110$

мүлік, көлік құралдарына және салықтардың басқа түрлерін төлеу (№ 3150, 3160, 3170, 3180, 3190) бойынша шығыстарды бейнелейді. № 7410 шотта материалдық емес активтер (№ 2710, 2730) мен негізгі құралдардың (2410-2417) есептен шығуын көрсетеді; №7110, 7610, 7620 шоттар өнімді өткізу бойынша, төтенше жағдайлар мен тоқтатылған операциялар, сондай-ақ басқа ұйымдардағы үлесті қатысулардан болған шығыстардың есептелуін бейнелейді. Олар бойынша жоғарыда көрсетілген құралдар мен ресурстардың барлық түрлері шығыс етілуі мүмкін.

Бұл жерде өндірістегі өткізілген өнімнің өзіндік құны оған жұмсалатын материалдардың құнынан, оларды өңдейтін персоналдың еңбекақысынан, үстеме шығыстар және тікелей салықтардың кейбір түрлерінен қалыптасатындығына назар аударайық. Бұл менеджмент саласы болып табылады, өйткені ол адам факторымен байланысты. Ал өнімді өткізу процесі маркетинг саласы болып табылады, өйткені ол нарықпен байланысады.

II бөлім. Енді біз сауда (коммерция) процесін қарауға көшеміз
 № 2 сызба бойынша кейбір түсініктемелер берейік.
 Шаруашылық операциялар тізімін келтіреміз:

№	Операциялардың мазмұны	Мөлшері	Шоттардың корреспонденциясы	
			Д-т	К-т
1	Жеткізушілердің шоттары төленді	1243000	3310	1030
2	Жеткізушілерден сатып алынған тауарлар қоймаға келіп түсті	1100000	1331	3310
2а	Сатып алынған тауарлар бойынша ҚҚС-ы	143000	1420	3310
3	Тауар саудаға шығарылды	800000	1332	1331
4	Тауарға үстеме баға қойылды (есептелінді)	200000	1332	1333
4 ¹	Тауарға қойылған үстеме баға өткізілді	150000	1332	1333
5	Өткізілетін тауарға ҚҚС есептелінді	130000	1332	1334
5 ¹	Өткізілген тауардың бағасындағы ҚҚС өткізілді	97500	1332	1334

6	Өткізілген тауардың өзіндік құны есептелді	600000	7010	1332
7	Персоналдың еңбекақысы есептелінді	40000	7010	3350
8	Тауардың өткізілуіне табыс есептелді	750000	1010	6010
9	Өткізілген тауарға ҚҚС-ы есептелді	97500	1010	3130
9а	Сатып алынған тауарлар бойынша ҚҚС-ы есепке жатқызылды	143000	3130	1420
10	Қолма-қол ақша ағымдағы банктік шотқа өткізілді	847500	1030	1010

Қысқаша талдау жасаймыз (еңбекақыны есептеусіз):

1) Қоймадағы тауардың қалдығы $(1100000 - 800000) = 300000$ теңге.

2) Саудадағы тауардың қалдығы $(1140000 - 855000) = 285000$ теңге.

3) Тауардың бағасындағы үстеменің қалдығы $(200000 - 150000) = 50000$ теңге.

4) Тауардың бағасындағы ҚҚС-ның қалдығы $(130000 - 97500) = 32500$ теңге.

5) Кассаға қолма-қол ақша түсті $(600000 + 150000 + 97500) = 847500$ теңге.

№ 1332 № 1333 № 1334

6) ҚҚС-ын төлеу бойынша. Сатып алынған тауарлар бойынша ҚҚС (№ 3110) 154000; өткізуге есептелінген ҚҚС-ы (№ 3130) 97500; $143000 - 97500 = 45500$ теңге.

Бұл ҚҚС-ы бойынша 45500 теңге артық төленуін білдіреді.

Бұл жағдай төмендегі себептен болып отыр:

а) қоймадағы тауарлардың қалдығы $(1100000 - 800000) = 300000$ теңге.

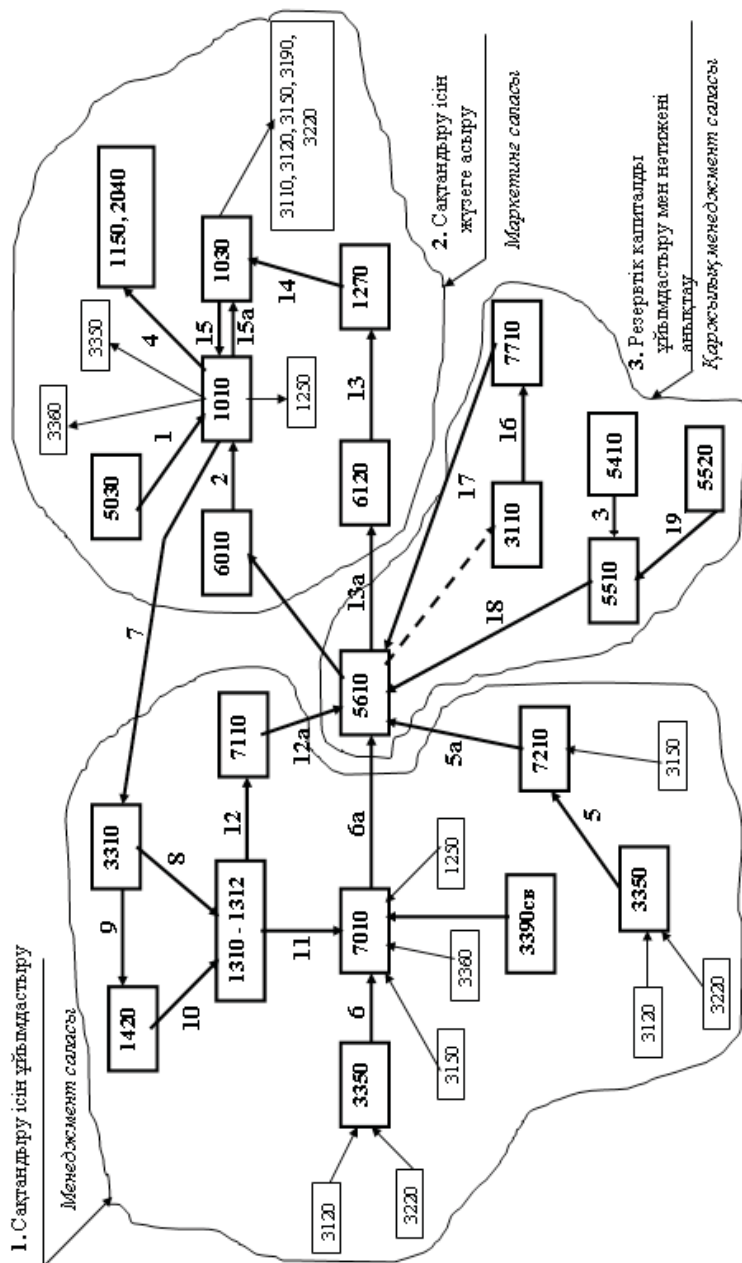
б) саудадағы тауарлардың қалдығы $282500 - (50000 + 32500) = 200000$ теңге.

№ 1332 № 1333 № 1334

«В» бабына сәйкес біз технологиялық бірізділік бойынша бұл шаруашылық операциялардың мазмұнын қысқаша түсіндіреміз:

№	Шоттардың корреспон- денциясы		Σ	Шаруашылық операцияның мазмұны
	Дт	Кт		
<i>№ 3350 шот</i>				
1	3350	3120	Мөлшері	Төлем көзі бойынша жеке тұлғалардан табыс салығы ұсталды (есептелді)
<i>№ 7010 шот</i>				
1	7010	1250	Мөлшері	Үстеме шығыстардың мөлшері саудадағы өзіндік құнға шығыс етіледі
2	7010	3150	Мөлшері	Әлеуметтік салықтың мөлшері саудадағы өзіндік құнға шығыс етіледі
3	7010	3360	Мөлшері	Жалгерлік міндеттемелердің мөлшері саудадағы өзіндік құнға шығыс етіледі
<i>№ 1010 шот</i>				
1	1250	1010	Мөлшері	Кассадан есепті сомалар берілді
2	3350	1010	Мөлшері	Кассадан еңбек ететін персоналдың еңбек ақысы төленді
3	3360	1010	Мөлшері	Кассадан жалгерлік міндеттемелердің мөлшері төленді
<i>№ 1030 шот</i>				
1	3110, 3130	1030	Мөлшері	Есеп айырысу шотынан корпорациялық табыс салығы мен ҚҚС-ы төленді
2	3150, 3120	1030	Мөлшері	Есеп айырысу шотынан әлеуметтік және жеке тұлғалардан табыс салығы төленді
3	3220	1030	Мөлшері	Есеп айырысу шотынан жинақтаушы зейнетақы қорына жарналар төленді

Сақтандыру процесі айналымында қатысушы бухгалтерлік пренодкалардың құрылымы

Енді шаруашылық операциялардың қаржылық нәтижелерін талдауға көшеміз.

Жыл соңында № 5610 шотқа сүйенеміз. Жоғарғы жақта орын алып тұрған № 6010 шот пен төменгі жақта орын алған № 7010 шоттарды № 5610 «Жиынтық кіріс (жиынтық залал)» шотына жабамыз (№ 6а және № 8а шаруашылық операциялары). Екі шоттың нәтижелерін салыстырамыз: № 6010 шоттың есептелуі 750000 теңгеге тең болды (№ 8 шаруашылық операция), ал өзіндік күн бойынша шығындардың жиынтығы 640000 теңгені құрады (№ 6, 7 шаруашылық операциялар). Нәтижеде кірістер 110000 теңгеге артып кетті. Бұл **пайданың** 110000 теңгені құрағанын білдіреді.

Ал біз 110000 теңге жиынтық табыс алатын болсақ, демек, онда корпорациялық табыс салығын есептеуге тиістіміз (біздің үлгіде сауда және ол 30 %-ға тең). Бұл жағдайда корпорациялық табыс салығы (№ 3110 шот) тең болады

$$110000 \times 30\% = 33000 \text{ теңге}$$

Оны біз төмендегі бухгалтерлік проводка бойынша есептейміз:

$$\begin{array}{rcl} \text{Дт} & \text{Кт} & \Sigma \\ 7710 & - & 3110 & = & 33000 \end{array}$$

(Бұл жанама байланыс пунктирлі сызықпен № 3110 және № 5610 шоттар арасында көрсетілген). Бұл жерде біз саудадағы тауардың өзіндік құны өткізілген тауарлардың құнынан, сауданы жүргізетін персоналдың еңбекақысынан және т.б. қалыптасатындығына назар аударайық. Бұл менеджмент саласы болып табылады, өйткені ол адам факторымен байланысты. Ал тауарды өткізу процесі маркетинг саласы болып табылады, өйткені ол өндіріс жағдайындағыдай нарықпен байланысты.

Көрнекілік құрал мақсатында студенттерге саудадағы элементтер формулалары № 2 сызбада келтірілген.

**III бөлім. Сақтандыру ісі мен инвестициялық қызметті
қарауға көшеміз**

№ 3 сызба бойынша кейбір түсініктемелер, атап айтқанда,
шаруашылық операцияларды келтіреміз:

№	Операциялардың мазмұны	Мөлшері	Шоттардың корреспонденциясы	
			Д-т	К-т
1	2	3	4	5
1	Бағалы қағаздар сатып алу үшін ақшалар салынды	800000	1010	5030
2	Сақтандыру жарналары келіп түсті	1200000	1010	6010
3	Құрылтайшылар құжаттарына сәйкес мөлшерде резервтік капиталға қаржылар өткізілді	800000	5520	5410
4	Сатып алу бағасы бойынша акциялар алынды	800000	1150	1010
5	Әкімшілік-басқару персоналының еңбекақысы есептелінді	180000	7210	3350
6	Брокерлердің еңбекақысы есептелінді	360000	7010	3350
7	Жеткізушілердің шоттары қолма-қол ақшамен төленді	23000	3310	1010
8	Жеткізушілерден материалдар келіп түсті	20000	1310	3310
9	Сатып алынған материалдар бойынша өтелуге тиіс ҚҚС-ы	3000	1420	3310
10	ҚҚС-ның мөлшері материалдардың құнына апарылды	3000	1310	1420
11	Материалдардың құны сақтандыру қызметінің өзіндік құнына апарылды	5000	7010	1310
12	Материалдардың құны өткізу бойынша шығыстарға апарылды	18000	7110	1310
13	Акциялар бойынша тиесілі дивидендтер есептелді	80000	1270	6120
14	Дивидендтер сомасы банкідегі есеп айырысу шотына келіп түсті	80000	1030	1270

1	2	3	4	5
15	Есеп айырысу шотынан еңбекақы төлеу үшін қолма-қол ақша алынды	50000	1010	1030
16	Корпорациялық табыс салығы есептелінді	215100	7710	3110
17	Корпорациялық табыс салығының мөлшері № 5610 шотқа жабылады	215100	5610	7710
18	Жиынтық кіріс есепті жылдың бөлінбеген пайдасына шығыс етілді	501900	5610	5510
19	Есепті жылдың бөлінбеген пайдасы есептеліп, өткен жылдардың пайдасына көшірілді	501900	5510	5520

Қысқаша талдау жасаймыз:

1) Сақтандыру ісі мен инвестициялық қызметте ҚҚС-ы есептелінбейді және өтелінбейді, сондықтан сатып алынған материалдар бойынша ҚҚС-ы сол материалдардың құнына апарылады.

2) Құнды қағаздарды шығару мен өткізу үшін резервтік капитал қалыптастыру қажет (біздің жағдайда ол 800000 теңгеге тең).

3) Сақтандыру ісі инвестициялық қызмет сияқты өндірістік процеске жатпайды және сондықтан оларды сақтандыру компаниясы үшін қосарландыру пайдалы болады.

4) Жыл соңында негізгі және негізгі емес қызметтерден түскен кірістердің мөлшерін анықтаймыз:

$$(1200000 + 80000) = 1280000 \text{ теңге (табыстар мөлшері)}$$

$$\text{№ 6010} \quad \text{№ 6120}$$

5) Сондай-ақ қызметтердің аталған түрлері бойынша шығыстардың мөлшерін анықтаймыз:

$$(365000 + 18000 + 180000) = 563000 \text{ теңге (шығыстар мөлшері)}$$

$$\text{№ 7010} \quad \text{№ 7110} \quad \text{№ 7210}$$

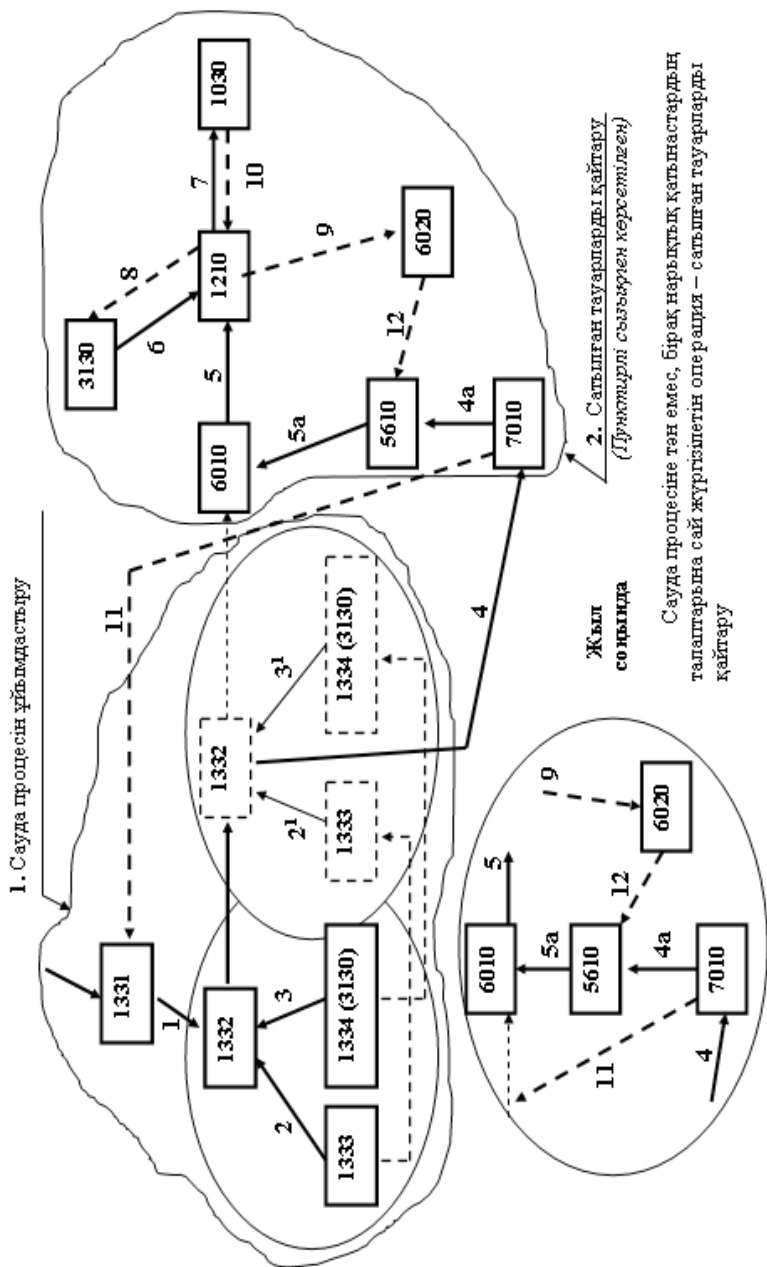
6) **Пайда** $(1280000 - 563000) = 717000$ теңгеге тең болады.

7) Корпорациялық табыс салығын есептейміз $(717000 \times 30\%) = 215100$ теңге.

8) Бөлінбеген табыс $717000 - 215100 = 501900$ теңгеге тең болады.

9) Құнды қағаздар шығару үшін есепті жылдың бөлінбеген табысы есебінен 800000 теңге мөлшерде капитал резервтелді.

Саудадағы тауардың қайтарғылу процесіндегі бухгалтерлік проводкалардың құрылымы

Бұл сақтандыру компаниясы өзінің қызметінің бірінші жылы 717000 теңге мөлшерде жиынтық табыс ала отырып, кейінгі жылдарда жабылуға тиіс 298100 теңге *жабылмаған залал* мөлшерін білдіреді.

«В» бабына сәйкес технологиялық бірізділік бойынша көрсетілген шаруашылық операциялардың мазмұнын қысқаша түсіндіреміз:

№	Шоттардың корреспонденциясы		Σ	Шаруашылық операциялардың мазмұны
	Дт	Кт		
<i>№ 1010 шот</i>				
1	1250	1010	Мөлшері	Кассадан материалды-жауапты тұлғаларға есепті сомалар берілді
2	3350	1010	Мөлшері	Кассадан қызмет ететін персоналдың еңбекақысы төленді
3	3360	1010	Мөлшері	Кассадан жалгерлік міндеттемелер бойынша қолма-қол ақша төленді
<i>№ 3350 шот</i>				
1	3350	3120	Мөлшері	Төлем көзі бойынша жеке тұлғалардан табыс салығы ұсталды (есептелді)
2	3350	3220	Мөлшері	Еңбекақыдан жинақтаушы зейнетақы қорына жарналар ұсталды
<i>№ 7210 шот</i>				
1	7210	3150	Мөлшері	Әкімшілік-басқару персоналының еңбекақысы есебінен әлеуметтік салық есептелінді
<i>№ 7010 шот</i>				
1	7010	1250	Мөлшері	Есепті сомалардың мөлшері өзіндік құнға апарылды
2	7010	3150	Мөлшері	Брокерлердің еңбекақысы есебінен әлеуметтік салық есептелінді
3	7010	3360	Мөлшері	Есептелген жалгерлік міндеттемелердің мөлшері сақтандыру ісінің өзіндік құнына апарылды
<i>№ 1030 шот</i>				
1	3110, 3150	1030	Мөлшері	Есеп айырысу шотынан корпорациялық табыс және әлеуметтік салықтар төленді
2	3120	1030	Мөлшері	Есеп айырысу шотынан жеке тұлғаларға табыс салығы төленді
3	3220	1030	Мөлшері	Есеп айырысу шотынан жинақтаушы зейнеткерлік қорына жарналар төленді

Егер зер салып № 3 сызбаға қарасак, онда сақтандыру ісі мен инвестициялық қызметтің өндіріс және саудадан біршама өзгеше ерекшелігін көруге болады.

а) Материалдық шығындар бұл жағдайда қызметтің өзіндік құнын қалыптастыруда негізгі роль атқармайды.

б) Бұл жерде негізгі рольді субъективті себептерге көбірек дәрежеде байланысты емес сақтандыру төлемдері (№ 3390ст шоты) атқарады.

в) № 3 сызба бізге № 5610 шоттың ортасы болып және оны 3 аумаққа: 1) сақтандыру ісін ұйымдастыру (менеджмент саласы), 2) сақтандыру ісін жүзеге асыру (маркетинг саласы) және 3) маңызы кем емес резервтік капиталды ұйымдастыру мен нәтижені анықтау (қаржылық менеджмент саласы) ойша бөлуге мүмкін болатын жұлдызды көз алдымызға келтіреді. Және барлық сол 3 аумақ өзара тікелей байланыста емес. Олардың арасында айқын байланыстыратын сызық өткізуге болмайды. Бұл сіздердің назарыңызға ұсынылатын сақтандыру ісінің басты ерекшелігі.

IV бөлім. Сатылған тауарларды қайтару процесін қараймыз.

Бұл сауда процесіне тән емес, бірақ нарықтық қатынастарға сай жүргізілетін операция – сатылған тауарларды қайтару

№ 4 сызбадан (№ 3350 шот бойынша еңбекақы есебінсіз) өткізілген тауардың өзіндік құнын қалыптастыру (№ 7010 шот) мен өткізуден түскен кірістердің есептелуі (№ 6010 шот) көрініп тұр.

Сауда процесіндегі бұрынғы мысалға ораламыз (оның мәліметтерін пайдаланамыз). Сатып алушы келісімшартының бабына сәйкес оған өткізілген тауарлардың 285000 теңгелік бөлігін қайтарды делік (ҚҚС-ын қоса). Алдымен қайтарылған тауардың құнындағы ҚҚС-ның мөлшерін анықтаймыз, ол үшін:

1) басшылыққа қайтарылған тауардың толық бағасын аламыз = 287500 теңге (№ 1210 шот).

2) өткізілген тауардың мөлшерін анықтаймыз $285000 : 1,14 = 250000$ теңге (№ 1332 шот + № 1333 шот).

3) қайтарылған тауардың толық бағасынан алу ережесімен өткізілген тауардың мөлшеріне кемітеміз (285000 – 250000) және ол 35000 теңгеге тең болады.

Ал қалған операцияларды төмендегі кестеде қараймыз:

№	Шаруашылық операциялардың мазмұны	Мөлшері	Шоттардың корреспонденциясы	
			Д-т	К-т
8	Өткізілген тауарлар бойынша есептелген ҚҚС-ның мөлшерін қайтару	35000	1210	3130
9	Сатылған тауарларды қайтару	250000	6020	1210
10	Қайтарылған тауарлар есебінен сатып алушыға ақша қайтару	285000	1210	1030
11	Тауарларды қоймаға қайтару	200000	7010	1331
12	Жыл соңында № 6020 шот № 5610 шотқа жабылады	250000	5610	6020

Өткізілген тауарларды қайтару процесінің қаржылық талдауын жасаймыз:

- 1) Қоймадағы тауарлардың қалдығы көбейді (200000 теңгеге).
- 2) Есеп айырысу шотындағы ақшаның қалдығы кемиді (285000 теңгеге).
- 3) ҚҚС-ы бойынша артық төлемінің мөлшері көбейді (35000 теңгеге).
- 4) Бөлінбеген пайданың мөлшері кемиді (50000 теңгеге).

Өткізілген тауарларды қайтару жағдайын бейнелеудің көрнекілігі үшін бұл процесс пунктирлі сызықпен көрсетілген (№ 4 сызбаға қараңыз).

Өткізілген тауарларды қайтару нәтижесінде қалыптасатын пайда мөлшерінің талдауын жасаймыз. № 5610 шоттан № 6010 шотқа қарай № 5а шаруашылық операциясы бойынша кіріс (750000 теңге) жіберіледі, ал өзіндік құн бойынша № 7010 шоттан № 5610 шотқа қарай № 4а шаруашылық операциясы бойынша шығыс (640000 теңге) жіберіледі. Демек, пайда 110000 теңгені құрайды (өткізілген тауарлардың қайтарылуынсыз).

Сатылған тауарлардың қайтарылуы жағдайында № 9 шаруашылық операциясы бойынша № 6020 шот, оны 250000 теңгеге кеміте келіп, № 5610 шотқа қарай жөнеледі. Бір мезгілде № 11 шаруашылық операция бойынша № 7010 шоттағы шығыстар да 200000 теңгеге кемиді (тауарлардың қайтарылуы есебінен). Нәтижеде пайда

№ 5610 шот тең болады (750000 – 640000) – (250000 – 200000) = 60000 теңгеге № 6020 № 7010

Одан әрі шаруашылық операциялар бұрынғы қалыптасқан тәртіппен жүргізіле береді. Ал сатылған тауарлардың қайтарылуы сауда процесінің тек қана бөлігі болатындықтан бұл жерде «в» бабы болмайды, өйткені торапты түйіндерді кеңінен көрсетудің қажеттілігі жоқ.

Қазақстандық ұйымдардың ХҚЕС-на өтуімен байланысты 2006 жылдың 6 қаңтарынан бастап бухгалтерлік есеп шоттарының жұмыс жоспары күшіне ене бастағаны мәлім. Бұл шоттардың Жұмыс жоспары қаржылық есептіліктің халықаралық стандарттарының талаптарын есепке алады (№ 2 қосымшаға қараңыз).

Енді шоттардың алдыңғы үлгі жоспарына қарағанда өзгешелігі кәсіпорындар талдамалық шоттар ғана емес, сондай-ақ синтетикалық шоттарды аша алады.

ҚР Қаржы министрлігінің пікірінше барлық ұйымдар үшін белгілі бір шоттар жоспары бола алмайды, өйткені мұндай жоспарды жасаушылар барлық компаниялардың жұмыс ерекшеліктерін біле алмайды. Басқа жағынан қарағанда, кәсіпорындардың көпшілігінде қажетті шоттардың қажетті жинағы бар деуге болады.

Сондықтан да олардың барлығы үшін міндетті талаптар қойылады. Шоттардың үлгі жоспары бір тәртіппен жасалғанын мынадан байқауға болады:

— активтер өтімділігінің кемуіне қарай орналасады;

— шоттар төрт мәнді саннан тұрады.

ҚР Қаржы министрінің «Қаржылық есептілік нысандарын бекіту туралы» жаңа бұйрығына сәйкес «Кейбір акционерлік қоғамдар мен республикалық мемлекеттік кәсіпорындардың тиімді басқару мен бақылауды ұйымдастыру жөніндегі шаралар туралы» ҚР Үкіметінің 28.02.2001 ж. № 290 қаулысына 1-қосымшада көрсетілген ұйымдар үшін қаржылық есептіліктің жылдық (токсандық) нысандары бекітілді.

Шоттардың жұмыс жоспары мынадай бөлімдерді қамтиды:

1-бөлім. «Қысқа мерзімді активтер».

2-бөлім. «Ұзақ мерзімді активтер».

3-бөлім. «Қысқа мерзімді міндеттемелер».

4-бөлім. «Ұзақ мерзімді міндеттемелер».

5-бөлім. «Капитал мен резервтер».

6-бөлім. «Кірістер».

7-бөлім. «Шығыстар».

8-бөлім. «Өндірістік есепке алу шоттары».

Шоттардың жұмыс жоспарында баланстан тыс және контрактивті шоттардың жоқтығына назар аударайық. Одан басқа, кәсіпорындардың активтері мен міндеттемелері мерзімдік белгісімен, яғни қысқа және ұзақ мерзімді болып бөлінген.

Осы уақытқа дейін біздің қолдануымызда болмаған № 5420 «Есеп саясатының өзгеруі нәтижесінде пайданы (залады) түзету», № 6150 «Қаржылық аспаптардың әділ құнын өзгертуден түскен кірістер» және сол сияқты басқа шоттар енгізіліп отыр.

Одан басқа шоттардың бұл жұмыс жоспары нарықтық экономика ережелерінің икемділігін, бірлескен және қауымдастырылған кәсіпорындардың қызметіндегі үлестік қатысу мәселелерін анық көрсетеді. Бұл шаруашылық субъектілердің жұмысын үйлестірудегі айқындылықты тәртіпке келтірудің кең мүмкіндіктеріне жол ашады. Бұл жағдайды № 7610 «Қауымдастырылған ұйымдардың залалындағы үлес» пен № 7620 «Бірлескен ұйымдардың залалындағы үлес» шоттары дәлелдейді.

Бұл ережелерді пайдалана отырып № 7210 «Әкімшілік шығыстар» шотының қатарына № 7211 «Өнімнің, жұмыстың, қызметтің өзіндік құнына енгізілмейтін әкімшілік шығыстар» деген субшот енгізуді ұсынамыз. Бұл субшотта жеке және заңды тұлғаларға өтеусіз түрде ресурстар беру, малдың өлгені, сондай-ақ кәсіпкерлік қызметпен байланысты болмаған басқа шығыстарды бейнелеу мүмкін.

Ал сауда ұйымдары үшін профессор В.К. Радостовецтың бұрынғы әдісі бойынша төмендегі № 1331 «Қоймадағы тауарлар», № 1332 «Саудадағы тауарлар», № 1333 «Тауарларға қойылған үстеме баға», № 1334 «Тауардың бағасындағы ҚҚС-ы» субшоттарын ашу ұсынылады.

Бұл жерде шаруашылық операцияларды құру әдістемесінің концептуалды негізі өзгермегендігін айтып өтуіміз керек. Сондықтан біздің бухгалтерлердің жұмысын ыңғайластыру үшін Типтік және Жұмыс жоспары шоттарының арасында істің шын мәні бойынша «өткел» болатын салыстырмалы және бухгалтерлік есеп шоттарының Типтік жоспарынан Жұмыс жоспарына көшу кестелері ұсынылады (№ 2 және № 3 қосымшаларға қараңыз).

Шоттардың жұмыс жоспарының басты артықшылығы енді біздің бухгалтерлер халықаралық көлемде бухгалтерлік балансты еркін құрып және толық түсіне алатындығында болып табылады. Бұл Бүкіләлемдік сауда ұйымына (БСҰ) кіруге жақындасудың және бір қадамы.

Енді біз еліміздегі бухгалтерлік есеп жүргізудің қазіргі уақыттағы әдістемесіндегі кейбір проблемаларды ашып көрсеткіміз келеді. Мәселен, сол себептен осы уақытқа дейін бізде әлі бірыңғай нормалар мен стандарттар жоқ. Мысалы, бюджеттік мекемелер әлі де кеңестік дәуірден қалған шоттардың бұрынғы жоспарын қолданып жүр. Ал ҚР Қаржы министрлігі бухгалтерлік есеп және аудит департаментінің 1999 жылы 11 наурызындағы № 23-3-1/42/689 хатына сәйкес Қазақстан Республикасындағы барлық ұйымдар 1999 жылдың 1 қазанынан бастап бухгалтерлік есеп шоттарының бас жоспарына көшуге тиісті еді.

Бірақ аталған нұсқау кейбір объективтік және субъективтік себептермен осы күнге дейін іске аспай келеді. Бұл жағдай бухгалтерлік есепті жүргізудің бір ізге келтіруіне едәуір қолайсыздығын тигізіп отыр. Осы себептің салдарынан «1с бухгалтерия» компьютерлік бағдарламасы өзінің бірыңғай пайдалануын таппай келеді. Жоспарды әміршіл экономиканың барлығын өз қолында ұстаушы тұтқа ретінде қарап келген бұрынғы еліктемелерден қайтуымыз керек. Енді біз оны құралдар мен қаржы-қаражатты пайдалану және шаруашылықты жүргізудің үнемділік мөлшері, сондай-ақ мемлекет тарапынан болатын байқауда өздігінше дамуға тиісті нарықтық экономикаға ықпал ету мен реттеудің қолайлы құралы ретінде қарауымыз керек.

Біздің пікірімізше, шоттардың Жұмыс жоспары меншіктің түріне қарамай экономиканың барлық салаларындағы бухгалтерлік есепті біріктіріп және аталған компьютерлік бағдарламаға, оның бірыңғай көшуіне ықпал ететін байланыстырушы күш болуы қажет.

Қорытындысында біздің бухгалтерлер мен педагогтарды бухгалтерлік есеп шоттарының Типтік жоспарынан Жұмыс жоспарына көшу жолдары туралы хабарландырғымыз келеді.

Студенттер мен оқытушыларға алдағы уақытта бухгалтерлік есепті оқытудың көрсетілген әдістемесін қолдануды жалғастыру, ал одан соң ұсынылған салыстырмалы кестеге сәйкес бірте-бірте шоттардың жұмыс жоспарына көшуді ұсынамыз.

Жоғарыда аталғандарды пайдалана отырып, біздер оқырмандарымыздың назарына бюджеттік жоспардан шоттардың Бас (Типтік) жоспарына және ХҚЕС шоттарына көшу кестесінің жаңа нұсқасын ұсынамыз (№ 4 қосымшаны қараңыз).

Одан басқа оқу материалдарын халықаралық қаржылық есептілік стандарттарына жақындату және де оқу құралынан менгерген материалдарды баяндау ету мақсатында студенттерді Типтік жоспар бойынша бұрын көрсетілген бухгалтерлік проводкалардың

құрылымын шоттардың Жұмыс жоспары бойынша қайта қарап шығуға шақырамыз.

Сондай-ақ бұрынғы ескі шоттар бойынша жазылған кітаптарды шығарып тастамай, керісінше, шоттардың Жұмыс жоспары, салыстырмалы кесте және ХҚЕС бойынша бухгалтерлік шоттарды жіктеудің №1 кестесін пайдалана отырып осы оқу материалы мен бұрынғы оқу құралдарын өздігінше халықаралық стандарттар бойынша өңдеуге кеңес береміз. Мұндай әдістеме бухгалтерлік есепті халықаралық қаржылық есептілік стандарттарына ырғақты түрде көшіруге мүмкіндік береді.

Бұл Қазақстан экономикасының бүкіләлемдік қауымдастыққа енудің дұрыс бағытын тағы да дәлелдейді.

№ 1 кесте

ХҚЕС бойынша бухгалтерлік шоттарды жіктеу
(2-ші тарауда келтірілген)

Балансқа қатысы бойынша жіктеу	Бөлімдердің нөмірлері	Кіші бөлімдердің (бөлімшелердің) нөмірлері	Бөлімдердің аталуы	Ескерту
Активті	1	10, 11, 12, 13, 14, 15, 16	Қысқа мерзімді активтер	
Активті	2	20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29 ↓ П	Ұзақ мерзімді активтер	2320, 2420, 2620, 2720, 2740 шоттар
Пассивті	3	30, 31, 32, 33, 34, 35	Қысқа мерзімді міндеттемелер	
Пассивті	4	40, 41, 42, 43, 44	Ұзақ мерзімді міндеттемелер	
Пассивті	5	50, 51, 52, 53, 54, 55, 56	Капитал мен резервтер	
Пассивті	6	60, 61, 62, 63, 64 ↓ кП	Кірістер	6020, 6030 шоттар
Активті	7	70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77	Шығыстар	
Активті	8	81, 82, 83, 84	Өндірістік есепке алу шоттары (калькуляциялық)	Үлестіруші-жинақтаушы шоттар
Активті	9	001 - 021	Баланстан тыс шоттар	Кәсіпорынның өз шешімімен таңдалады

Ескерту: П – пассивті, кП – контрпассивті.

Қаржылық есептіліктің халықаралық стандарттарына сәйкес қаржылық есептілікті жасайтын ұйымдар үшін бухгалтерлік есеп шоттарының жұмыс жоспарын әзірлеу жөніндегі нұсқаулыққа (негізге)

Бухгалтерлік есеп шоттарының жұмыс жоспарының синтетикалық шоттары топтарының тізбесі

1-бөлім. Қысқа мерзімді активтер

1000 Ақша қаражаттары

- 1010 Кассадағы теңге және валютамен ақша қаражаты
- 1020 Жолдағы теңгемен ақша қаражаты
- 1030 Ағымдағы банктік шоттардағы теңгемен ақша қаражаты
- 1040 Карт-шоттардағы ақша қаражаты
- 1050 Сақтық шоттарындағы ақша қаражаты
- 1060 Басқа да ақша қаражаттары

1100 Қысқа мерзімді қаржы инвестициялары

- 1110 Қысқа мерзімді ұсынылған қарыздар
- 1120 Сауда үшін арналған қысқа мерзімді қаржы активтер
- 1130 Өтеу үшін ұсталатын қысқа мерзімді инвестициялар
- 1140 Сату үшін қолда бар қысқа мерзімді қаржы инвестициялары
- 1150 Өзге қысқа мерзімді қаржы инвестициялары

1200 Қысқа мерзімді дебиторлық берешек

- 1210 Сатып алушылар мен тапсырысшылардың қысқа мерзімді дебиторлық берешегі
- 1220 Еншілес ұйымдардың қысқа мерзімді дебиторлық берешегі
- 1230 Қауымдастырылған және бірлескен ұйымдардың қысқа мерзімді дебиторлық берешегі
- 1240 Филиалдар мен құрылымдық бөлімшелердің қысқа мерзімді дебиторлық берешегі

1250 Қызметкерлердің қысқа мерзімді дебиторлық берешегі

- 1251 Есепті тұлғалардың қысқа мерзімді дебиторлық берешегі
- 1252 Берілген еңбекақы бойынша берешек
- 1253 Қызметкерлерге берілген қарыздар бойынша қысқа мерзімді дебиторлық берешек
- 1254 Қызметкерлердің басқа да қысқа мерзімді дебиторлық берешегі (ұрлау, бүліндіру, материалдық зиян тигізу және т.б.)

- 1260 Жалдау бойынша қысқа мерзімді дебиторлық берешек
- 1270 Алуға тиіс қысқа мерзімді сыйақылар
- 1280 Өзге қысқа мерзімді дебиторлық берешек**
- 1281 Жеткізушілерге тауар-материалдық қорларды (ТМҚ) қайтарып беру бойынша қарыз
- 1282 Наразылықтар бойынша қарыз
- 1283 ТМҚ-ның анықталған кем шығулары бойынша қарыз
- 1284 Өзге қысқа мерзімді дебиторлық берешек
- 1290 Күмәнді талаптар бойынша резерв
- 1300 Қорлар**
- 1310 Шикізат пен материалдар
- 1320 Дайын өнім
- 1330 Тауарлар
- 1340 Аяқталмаған өндіріс**
- 1341 Негізгі өндіріс
- 1342 Меншікті өндірістің жартылай фабрикаттары
- 1343 Қосалқы өндірістер
- 1350 Өзге қорлар**
- 1351 Ұқсатуға берілген материалдар
- 1360 Қорларды есептен шығару бойынша резерв**
- 1361 Шикізат пен материалдарды есептен шығару бойынша резерв
- 1362 Дайын өнімді есептен шығару бойынша резерв
- 1363 Тауарларды есептен шығару бойынша резерв
- 1400 Ағымдағы салық активтері**
- 1410 Корпоративтік табыс салығы
- 1420 Қосымша құн салығы
- 1430 Өзге салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер
- 1500 Сатуға арналған ұзақ мерзімді активтер**
- 1510 Сатуға арналған ұзақ мерзімді активтер
- 1520 Сатуға арналған істен шығатын топтар
- 1600 Өзге қысқа мерзімді активтер**
- 1610 Берілген қысқа мерзімді аванстар
- 1620 Алдағы кезеңдердің шығыстары
- 1630 Өзге қысқа мерзімді активтер

2-бөлім. Ұзақ мерзімді активтер

2000 Ұзақ мерзімді қаржылық инвестициялар

- 2010 Ұзақ мерзімді берілген қарыздар

- 2020 Өтеуге дейін ұсталатын ұзақ мерзімді қаржылық инвестициялар
- 2030 Сатуға арналған қолда бар ұзақ мерзімді қаржылық инвестициялар
- 2040 Өзге ұзақ мерзімді қаржылық активтер
2100 Ұзақ мерзімді дебиторлық берешек
- 2110 Сатып алушылар мен тапсырысшылардың ұзақ мерзімді дебиторлық берешегі
- 2120 Еншілес ұйымдардың ұзақ мерзімді дебиторлық берешегі
- 2130 Қауымдастырылған және бірлескен ұйымдардың ұзақ мерзімді дебиторлық берешегі
- 2140 Филиалдар мен құрылымдық бөлімшелердің ұзақ мерзімді дебиторлық берешегі
- 2150 Қызметкерлердің ұзақ мерзімді дебиторлық берешегі**
- 2151 Есепті тұлғалардың берешегі
- 2152 Берілген еңбекақы бойынша берешек
- 2153 Қызметкерлерге берілген қарыздар бойынша ұзақ мерзімді дебиторлық берешек
- 2154 Қызметкерлердің басқа да дебиторлық берешегі (ұрлау, бүлдіру, материалдық зиян тигізу және т.б.)
- 2160 Жалдау бойынша ұзақ мерзімді дебиторлық берешек
- 2170 Алуға арналған ұзақ мерзімді сыйақылар
- 2180 Өзге ұзақ мерзімді дебиторлық берешек**
- 2181 Жеткізушілерге тауар-материалдық қорларды (ТМҚ) қайтарып беру бойынша қарыз
- 2182 Наразылықтар бойынша қарыз
- 2183 ТМҚ-ның анықталған кем шығулары бойынша қарыз
- 2184 Өзге ұзақ мерзімді дебиторлық берешек
2200 Үлестік қатысу әдісімен есепке алынатын инвестициялар
- 2210 Үлестік қатысу әдісімен есепке алынатын инвестициялар
2300 Жылжымайтын мүлікке инвестициялар
- 2310 Жылжымайтын мүлікке инвестициялар
- 2320 Жылжымайтын мүлікке инвестициялардың амортизациясы және құнсыздануы
- 2330 Жылжымайтын мүлікке инвестициялардың құнсыздануынан келген залал
2400 Негізгі құралдар
- 2410 Негізгі құралдар
- 2420 Негізгі құралдардың амортизациясы және құнсыздануы

- 2430 Негізгі құралдардың құнсыздануынан келген залал
2500 Биологиялық активтер
- 2510 Өсімдіктер
- 2520 Жануарлар
2600 Барлау және бағалау активтері
- 2610 Барлау және бағалау активтері
- 2620 Барлау және бағалау активтерінің амортизациясы және құнсыздануы
- 2630 Барлау және бағалау активтерінің құнсыздануынан келген залал
2700 Материалдық емес активтер
- 2710 Гудвилл
- 2720 Гудвиллдің құнсыздануы
- 2730 Өзге материалдық емес активтер
- 2740 Өзге материалдық емес активтер амортизациясы және құнсыздануы
- 2750 Материалдық емес активтердің құнсыздануынан келген залал
2800 Кейінге қалдырылған салықтық активтер
- 2810 Корпорациялық табыс салығы бойынша кейінге қалдырылған салықтық активтер
2900 Өзге ұзақ мерзімді активтер
- 2910 Берілген ұзақ мерзімді аванстар
- 2920 Алдағы кезеңдердің шығыстары
- 2930 Аяқталмаған құрылыс**
- 2931 Аяқталмаған құрылыс
- 2932 Жабдықтарды құрастыру
- 2933 Негізгі құралдарды жаңарту және күрделі жөндеу
- 2940 Өзге ұзақ мерзімді активтер

3-бөлім. Қысқа мерзімді міндеттемелер

3000 Қысқа мерзімді қаржы міндеттемелері

- 3010 Қысқа мерзімді банктік қарыз
- 3020 Қысқа мерзімді алынған қарыз
- 3030 Қатысушылардың дивидендтері және кірістері бойынша қысқа мерзімді кредиторлық берешек
- 3040 Ұзақ мерзімді қаржы міндеттемелерінің ағымдағы бөлігі
- 3050 Өзге қысқа мерзімді қаржы міндеттемелері
3100 Салықтар бойынша міндеттемелер
- 3110 Төлеуге тиісті корпорациялық табыс салығы

- 3120 Жеке табыс салығы
- 3130 Қосылған құн салығы
- 3140 Акциздер
- 3150 Әлеуметтік салық
- 3160 Жер салығы
- 3170 Көлік құралдары салығы
- 3180 Мүлік салығы
- 3190 Өзге салықтар
- 3200 Басқа да міндетті және ерікті төлемдер бойынша міндеттемелер**
- 3210 Әлеуметтік сақтандыру бойынша міндеттемелер
- 3220 Зейнетақы аударымдары бойынша міндеттемелер
- 3230 Басқа міндетті төлемдер бойынша өзге міндеттемелер
- 3240 Басқа ерікті төлемдер бойынша өзге міндеттемелер
- 3300 Қысқа мерзімді кредиторлық берешек**
- 3310 Жеткізушілер мен мердігерлерге қысқа мерзімді кредиторлық берешек
- 3320 Еншілес ұйымдарға берілетін қысқа мерзімді кредиторлық берешек
- 3330 Қауымдастырылған және бірлескен ұйымдарға қысқа мерзімді кредиторлық берешек
- 3340 Филиалдарға және құрылымдық бөлімшелерге қысқа мерзімді кредиторлық берешек
- 3350 Еңбекақы төлеу бойынша қысқа мерзімді берешек
- 3360 Жалдау бойынша қысқа мерзімді берешек
- 3370 Ұзақ мерзімді кредиторлық берешектің ағымдағы бөлігі
- 3380 Төлеуге тиіс мерзімді сыйақылар
- 3390 Өзге қысқа мерзімді кредиторлық берешек**
- 3391 Өткізілген өнім, жұмыстар, тауарлар және қызметтерді қайтарып беру бойынша қарыз
- 3392 Мойындатылған айыппұлдар, өсімдер, өсімпұлдар бойынша қарыз
- 3393 Банк шоттарындағы жаңылыс есептелген сомалар бойынша қарыз
- 3394 Депонирленген еңбекақы бойынша қарыз
- 3395 Орындау қағаздары бойынша қарыз
- 3396 Есепті тұлғалар алдындағы қарыз
- 3397 Өзге қысқа мерзімді кредиторлық берешек
- 3400 Қысқа мерзімді бағалау міндеттемелері**
- 3410 Қысқа мерзімді кепілдік міндеттемелер

- 3420 Заңды наразылықтар бойынша қысқа мерзімді міндеттемелер
- 3430 Қызметкерлерге сыйақылар бойынша қысқа мерзімді бағалау міндеттемелері
- 3440 Өзге қысқа мерзімді бағалау міндеттемелері
3500 Өзге қысқа мерзімді міндеттемелер
- 3510 Алынған қысқа мерзімді аванстар
- 3520 Алдағы кезеңдердің кірістері
- 3530 Сатуға арналған істен шығатын топтың міндеттемелері
- 3540 Өзге қысқа мерзімді міндеттемелер

4-бөлім. Ұзақ мерзімді міндеттемелер

4000 Ұзақ мерзімді қаржылық міндеттемелер

- 4010 Ұзақ мерзімді банктік қарыздар
- 4020 Ұзақ мерзімді алынған қарыздар
- 4030 Өзге ұзақ мерзімді қаржылық міндеттемелер
4100 Ұзақ мерзімді кредиторлық берешек
- 4110 Жеткізушілер мен мердігерлерге берілетін ұзақ мерзімді берешек
- 4120 Еншілес ұйымдарға берілетін ұзақ мерзімді кредиторлық берешек
- 4130 Қауымдастырылған және бірлескен ұйымдарға берілетін ұзақ мерзімді кредиторлық берешек
- 4140 Филиалдар мен құрылымдық бөлімшелерге берілетін ұзақ мерзімді кредиторлық берешек
- 4150 Жалдау бойынша ұзақ мерзімді берешек
- 4160 Төлеуге арналған ұзақ мерзімді сыйақылар
- 4170 Өзге ұзақ мерзімді кредиторлық берешек**
- 4171 Өткізілген өнім, жұмыстар, тауарлар және қызметтерді қайтарып беру бойынша қарыз
- 4172 Мойындатылған айыппұлдар, өсімдер, өсімпұлдар бойынша ұзақ мерзімді қарыз
- 4173 Банк шоттарындағы жаңылыс есептелген сомалар бойынша ұзақ мерзімді қарыз
- 4174 Депонирленген еңбекақы бойынша ұзақ мерзімді қарыз
- 4175 Орындау қағаздары бойынша ұзақ мерзімді қарыз
- 4176 Есепті тұлғалар алдындағы ұзақ мерзімді қарыз
- 4177 Өзге ұзақ мерзімді кредиторлық берешек
4200 Ұзақ мерзімді бағалау міндеттемелері
- 4210 Ұзақ мерзімді кепілгерлік міндеттемелер

- 4220 Заңды наразылықтар бойынша ұзақ мерзімді бағалау міндеттемелері
4230 Қызметкерлерге сыйақылар бойынша ұзақ мерзімді бағалау міндеттемелері
4240 Өзге ұзақ мерзімді бағалау міндеттемелері
4300 Кейінге қалдырылған салықтық міндеттемелер
4310 Корпорациялық табыс салығы бойынша кейінге қалдырылған салықтық міндеттемелер
4400 Өзге ұзақ мерзімді міндеттемелер
4410 Алынған ұзақ мерзімді аванстар
4420 Алдағы кезеңдердің кірістері
4430 Өзге ұзақ мерзімді міндеттемелер

5-бөлім. Капитал мен резервтер

5000 Жарғылық капитал

- 5010 Артықшылдық акциялар
5020 Жай акциялар
5030 Салымдар мен пайлар

5100 Төленбеген капитал

- 5110 Төленбеген капитал
5200 Сатып алынған жекеменшік үлестік аспаптар

- 5210 Сатып алынған жекеменшік үлестік аспаптар

5300 Эмиссиялық кіріс

- 5310 Эмиссиялық кіріс

5400 Резервтер

- 5410 Құрылтай құжаттарында белгіленген резервтік капитал
5420 Негізгі құралдарды қайта бағалауға арналған резерв
5430 Материалдық емес активтерді қайта бағалауға арналған резерв
5440 Сатуға арналған қаржы активтерін қайта бағалауға арналған резерв
5450 Шетелдік қызмет бойынша шетелдік валютаны қайта есептеуге арналған резерв
5460 Басқа да резервтер

5500 Бөлінбеген кіріс (жабылмаған залал)

- 5510 Есепті жылдың бөлінбеген пайдасы (жабылмаған залалы)
5520 Өткен жылдардың бөлінбеген пайдасы (жабылмаған залалы)

5600 Жиынтық кіріс (жиынтық залал)

- 5610 Жиынтық кіріс (жиынтық залал)

6-бөлім. Кірістер

6000 Өнімдерді сатудан және қызмет көрсетуден алынатын кіріс

- 6010 Өнімдерді сатудан және қызмет көрсетуден алынатын кіріс
- 6020 Сатылған өнімді қайтару
- 6030 Бағадан және сатудан түсетін жеңілдіктер
- 6100 Қаржыландырудан түскен кіріс**
- 6110 Сыйақылар бойынша кірістер
- 6120 Дивидендтер бойынша кірістер
- 6130 Қаржылық жалдау бойынша кірістер
- 6140 Инвестициялық жылжымайтын мүлік операцияларынан алынатын кіріс
- 6150 Қаржылық аспаптардың әділ құнын өзгертуден түскен кірістер
- 6160 Қаржыландырудан түсетін басқа да кірістер
- 6200 Басқа да кірістер**
- 6210 Активтердің шығуынан түскен кірістер
- 6220 Өтеусіз алынған активтерден алынатын кірістер
- 6230 Мемлекеттік субсидиялардан алынатын кірістер
- 6240 Құнсызданудан залалды қалпына келтіруден алынатын кірістер
- 6250 Бағамдық айырмадан түскен кірістер
- 6260 Операциялық жалдаудан түскен кірістер
- 6270 Биологиялық активтердің әділ құнын өзгертуден түскен кірістер
- 6280 Басқа да кірістер
- 6300 Қысқартылған қызметпен байланысты кірістер**
- 6310 Қысқартылған қызметпен байланысты кірістер
- 6400 Үлестік қатысу әдісі бойынша есепке ескерілетін ұйымдар пайдасының үлесі**
- 6410 Қауымдастырылған ұйымдардың пайда үлесі
- 6420 Бірлескен ұйымдардағы пайданың үлесі

7-бөлім. Шығыстар

7000 Өткізілген өнімнің және көрсетілген қызметтердің өзіндік құны

- 7010 Өткізілген өнімнің және көрсетілген қызметтердің өзіндік құны
- 7100 Өнімдерді сату және қызметтер көрсетуі бойынша шығыстар**
- 7110 Өнімдерді сату және қызметтер көрсетуі бойынша шығыстар

- 7200 Әкімшілік шығыстар**
- 7210 Әкімшілік шығыстар
- 7300 Қаржыландыруға арналған шығыстар**
- 7310 Сыйақылар бойынша шығыстар
- 7320 Қаржылық жалдау бойынша пайыздарды төлеуге арналған шығыстар
- 7330 Қаржылық аспаптардың әділ құнын өзгертуден алынатын шығыстар
- 7340 Қаржыландыруға арналған басқа да шығыстар
- 7400 Басқа да шығыстар**
- 7410 Активтердің шығуынан алынатын шығыстар
- 7420 Активтердің құнсыздануынан түсетін шығыстар
- 7430 Бағамдық айырма бойынша шығыстар
- 7440 Резервті құру және үмітсіз талаптарды есептен шығару бойынша шығыстар
- 7450 Операциялық жалдау бойынша шығыстар
- 7460 Биологиялық активтердің әділ құнын өзгертуден түсетін шығыстар
- 7470 Басқа да шығыстар
- 7500 Қысқартылған қызметпен байланысты шығыстар**
- 7510 Қысқартылған қызметпен байланысты шығыстар
- 7600 Үлестік қатысу әдісімен ескерілетін ұйымдардың залалындағы үлес**
- 7610 Қауымдастырылған ұйымдардың залалындағы үлес
- 7620 Бірлескен ұйымдардың залалындағы үлес
- 7700 Корпорациялық табыс салығы бойынша шығыстар**
- 7710 Корпорациялық табыс салығы бойынша шығыстар

8-бөлім. Өндірістік есепке алу шоттары

- 8110 Негізгі өндіріс**
- 8110 Негізгі өндіріс
- 8111 Материалдар
- 8112 Жұмысшылардың еңбекақысы
- 8113 Еңбекақыдан аударулар
- 8114 Үстеме шығыстар
- 8120 Шикізаты тапсырысшымен берілетін өндіріс
- 8210 Меншікті өндірістің жартылайфабрикаттары**
- 8211 Меншікті өндірістің жартылайфабрикаттары
- 8211 Материалдар
- 8212 Жұмысшылардың еңбекақысы

- 8213 Еңбекақыдан аударулар
 8214 Үстеме шығыстар
8310 Қосалқы өндірістер
 8310 Қосалқы өндірістер
 8311 Материалдар
 8312 Жұмысшылардың еңбекақысы
 8313 Еңбекақыдан аударулар
 8314 Үстеме шығыстар
8410 Үстеме шығыстар
 8410 Үстеме шығыстар
 8411 Материалдар
 8412 Жұмысшылардың еңбекақысы
 8413 Еңбекақыдан аударулар
 8414 Негізгі құралдарды жөндеу
 8415 Негізгі құралдардың тозуы
 8416 Коммуналдық қызметтер
 8417 Жалдау ақысы
 8418 Өзге үстеме шығыстар

№ 2 қосымша

Типтік және Жұмыс жоспарлары шоттарының арасындағы
Салыстырмалы кесте

Р/с №	Актив / пассив	Шоттар (ХҚЕС)	Шоттың атауы	Талдама	Шоттар (ҚБЕС)
1	2	3	4	5	6
1-бөлім. Қысқа мерзімді активтер					
	<i>Актив</i>	<i>1000</i>	<i>Ақша қаражаттары</i>		
1	Актив	1010	Кассадағы теңгемен ақша қаражаты		451
2	Актив	1010	Кассадағы валютамен ақша қаражаты		452
3	Актив	1020	Жолдағы теңгемен ақша қаражаты		411
4	Актив	1030	Ағымдағы банктік шоттардағы теңгемен ақша қаражаттары	— ағымдағы шоттар түрлері бойынша	441
5	Актив	1040	Қарт-шоттардағы ақша қаражаттары	— валюта түрлері бойынша	

1	2	3	4	5	6
6	Актив	1050	Сақтық шоттардағы ақша қаражаты		441
7	Актив	1060	Арнайы шоттардағы өзге ақша қаражаттары	— аккредитивтердің түрлері бойынша	421—423
	<i>Актив</i>	<i>1100</i>	<u>Қысқа мерзімді қаржылық инвестициялары</u>		
8	Актив	1110	Қысқа мерзімді ұсынылған қарыздар	— ұйымдар бойынша	403
9	Актив	1120	Сауда үшін арналған қысқа мерзімді қаржы активтер	— ұйымдар бойынша	
10	Актив	1130	Өтеуге дейін ұсталатын қысқа мерзімді инвестициялар	— акция түрлері бойынша	402, 302
11	Актив	1140	Сату үшін қолда бар қысқа мерзімді қаржы инвестициялары	— акция түрлері бойынша	402, 302
12	Актив	1150	Өзге қысқа мерзімді қаржы инвестициялар	— түрлері бойынша	401, 403
	<i>Актив</i>	<i>1200</i>	<u>Қысқа мерзімді дебиторлық берешек</u>		
13	Актив	1210	Сатып алушылар мен тапсырысшылардың қысқа мерзімді дебиторлық берешегі	— сатып алушылар мен тапсырысшылар бойынша	301, 303
14	Актив	1220	Еншілес ұйымдардың қысқа мерзімді дебиторлық берешегі	— еншілес ұйымдар бойынша	321—323
15	Актив	1230	Қауымдастырылған және бірлескен ұйымдардың қысқа мерзімді дебиторлық берешегі	— ұйымдар бойынша	
16	Актив	1240	Филиалдар мен құрылымдық бөлімшелердің қысқа мерзімді дебиторлық берешегі	— бөлімшелер бойынша	

1	2	3	4	5	6
	Актив	1250	Қызметкерлердің қысқа мерзімді дебиторлық берешегі		333
17	Актив	1251	— есепті тұлғалардың берешегі	— қызметкерлер бойынша	333/01
18	Актив	1252	— қызметкерлердің жалақы жөніндегі берешегі	— қызметкерлер бойынша	333/02
19	Актив	1253	— қызметкерлерге берілген қарыздар бойынша берешек	— қызметкерлер бойынша	333/03
20	Актив	1254	— қызметкерлердің өзге берешектері (ұрлау, бүлдіру, материалдық залал және т.б.)	— қызметкерлер бойынша	333/04
21	Актив	1260	Жалдау бойынша қысқа мерзімді дебиторлық берешек	— жалдау түрлері бойынша	342
22	Актив	1270	Алуға арналған қысқа мерзімді сыйақылар	— түрлері бойынша	332
	Актив	1280	Өзге қысқа мерзімді дебиторлық берешек	— түрлері бойынша	334
23	Актив	1281	Жеткізушілерге тауар-материалдық қорларды қайтарып беру бойынша қарыз	— түрлері бойынша	334/1
24	Актив	1282	Наразылықтар бойынша қарыз	— түрлері бойынша	334/2
25	Актив	1283	Тауар-материалдық қорлардан кем шығулар анықталған жағдайлар бойынша қарыз	— түрлері бойынша	334/3
26	Актив	1284	Өзге қысқа мерзімді дебиторлық қарыз	— түрлері бойынша	334/4
27	Актив	1290	Күмәнді талаптар бойынша резерв		311
	Актив	1300	<u>Қорлар</u>		
28	Актив	1310	Шикізат және материалдар	— сақтау орындары бойынша	201

1	2	3	4	5	6
29	Актив	1311	Сатып алынатын жартылайфабрикаттар және жиынтықтаушы бұйымдар	— сақтау орындары бойынша	202
30	Актив	1312	Отын	— сақтау орындары бойынша	203
31	Актив	1313	Ыдыс және ыдыстық материалдар	— сақтау орындары бойынша	204
32	Актив	1314	Қосалқы бөлшектер	— сақтау орындары бойынша	205
33	Актив	1315	Өзге материалдар	— сақтау орындары бойынша	206
34	Актив	1316	Ұқсатуға берілген материалдар	— сақтау орындары бойынша	207
35	Актив	1317	Құрылыс материалдары және басқалар	— сақтау орындары бойынша	208
36	Актив	1320	Дайын өнім	— сақтау орындары бойынша	221
37	Актив	1330	Тауарлар	— сақтау орындары бойынша	222, 223
38	Актив	1331	Қоймадағы тауарлар	— сақтау орындары бойынша	222-1
39	Актив	1332	Саудадағы тауарлар	— сақтау орындары бойынша	222-2
40	Актив	1333	Тауарларға қойылған үстеме баға	— сақтау орындары бойынша	222-3
41	Актив	1334	Тауардың бағасындағы ҚҚС-ы	— сақтау орындары бойынша	222-4
	Актив	1340	Аяқталмаған өндіріс	— сақтау орындары бойынша	211—213

1	2	3	4	5	6
42	Актив	1341	Аяқталмаған өндіріс		211—213
43	Актив	1342	Меншікті өндірістің жартылайфабрикаттары		211—213
44	Актив	1343	Қосалқы өндірістер		211—213
	Актив	1350	Өзге қорлар		
45	Актив	1351	Ұқсатуға берілген материалдар	— сақтау орындары бойынша	
	Актив	1360	Қорларды есептен шығару бойынша резерв		
46	Актив	1361	Шикізат пен материалдарды есептен шығару бойынша резерв	— сақтау орындары бойынша	
47	Актив	1362	Дайын өнімді есептен шығару бойынша резерв	— сақтау орындары бойынша	
48	Актив	1363	Тауарларды есептен шығару бойынша резерв	— сақтау орындары бойынша	
	Актив	1400	<u>Ағымдағы салық активтері</u>		
49	Актив	1410	Корпорациялық табыс салығы		334/01
50	Актив	1420	ҚҚС		331
51	Актив	1430	Өзге салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер		334/02
	Актив	1500	<u>Сатуға арналған ұзақ мерзімді активтер</u>		
52	Актив	1510	Сатуға арналған ұзақ мерзімді активтер	— объектілер бойынша	
53	Актив	1520	Сатуға арналған істен шығатын топтар	— топтар бойынша	
	Актив	1600	<u>Өзге қысқа мерзімді активтер</u>		
54	Актив	1610	Берілген қысқа мерзімді аванстар	— жеткізушілер, мердігерлер бойынша	351—353

1	2	3	4	5	6
55	Актив	1620	Алдағы кезеңдердің шығыстары	— шығыстардың түрлері бойынша	343
56	Актив	1630	Өзге қысқа мерзімді активтер	— активтердің түрлері бойынша	342
2-бөлім. Ұзақ мерзімді активтер					
	<i>Актив</i>	2000	<u>Ұзақ мерзімді қаржылық инвестициялар</u>		
57	Актив	2010	Ұзақ мерзімді қаржылық инвестициялар	— кәсіпорындар бойынша	403
58	Актив	2020	Өтуге дейін ұсталатын ұзақ мерзімді инвестициялар	— акциялардың түрлері бойынша	402, 302
59	Актив	2030	Ұзақ мерзімді қаржылық инвестициялар	— акциялардың түрлері бойынша	402, 302
60	Актив	2040	Ұзақ мерзімді қаржылық инвестициялар	— түрлері бойынша	401, 403
	<i>Актив</i>	2100	<u>Ұзақ мерзімді дебиторлық берешек</u>		
61	Актив	2110	Сатып алушылар мен тапсырысшылардың ұзақ мерзімді дебиторлық берешегі	— сатып алушылар бойынша	301
62	Актив	2120	Еншілес ұйымдардың ұзақ мерзімді дебиторлық берешегі	— еншілес ұйымдар бойынша	321—323
63	Актив	2130	Қауымдастырылған және бірлескен ұйымдардың ұзақ мерзімді дебиторлық берешегі	— ұйымдар бойынша	
64	Актив	2140	Филиалдар мен құрылымдық бөлімшелердің ұзақ мерзімді дебиторлық берешегі	— бөлімшелер бойынша	
	Актив	2150	Қызметкерлердің ұзақ мерзімді дебиторлық берешегі		333

1	2	3	4	5	6
65	Актив	2151	— есепті тұлғалардың қарыздары	— қызметкерлер бойынша	333/01
66	Актив	2152	— қызметкерлердің жалақы жөніндегі берешегі	— қызметкерлер бойынша	333/02
67	Актив	2153	— берілген сомалар бойынша қысқа мерзімді берешек	— қызметкерлер бойынша	333/03
68	Актив	2154	— қызметкерлердің өзге берешектері (ұрлау, бұлдіру, материалдық залал және т.б.)	— қызметкерлер бойынша	333/04
69	Актив	2160	Жалдау бойынша ұзақ мерзімді дебиторлық берешек	— жалдау түрлері бойынша	342
70	Актив	2170	Алуға арналған ұзақ мерзімді сыйақылар	— түрлері бойынша	332
	Актив	2180	Өзге ұзақ мерзімді дебиторлық берешек	— түрлері бойынша	334
71	Актив	2181	Жеткізушілерге ТМҚ қайтарып беру бойынша берешек	— түрлері бойынша	334/1
72	Актив	2182	Наразылықтар бойынша берешек	— түрлері бойынша	334/2
73	Актив	2183	ТМҚ анықталған кем шығулар бойынша берешек	— түрлері бойынша	334/3
74	Актив	2184	Өзге ұзақ мерзімді дебиторлық берешек	— түрлері бойынша	334/4
	Актив	2200	<u>Үлестік қатысу әдісімен есепке алынатын инвестициялар</u>		
75	Актив	2210	Үлестік қатысу әдісімен есепке алынатын инвестициялар	— ұйымдар бойынша	
	Актив	2300	<u>Жылжымайтын мүлікке инвестициялар</u>		
76	Актив	2310	Жылжымайтын мүлікке инвестициялар	— объектілер бойынша	144
77	Актив	2320	Жылжымайтын мүлікке инвестициялардың амортизациясы және құнсыздануы	— объектілер бойынша	

1	2	3	4	5	6
78	Актив	2330	Жылжымайтын мүлікке инвестициялардың құнсыздануынан залал		
	Актив	2400	<u>Негізгі құралдар</u>		
79	Актив	2410	Негізгі құралдар		121—125
80	Актив	2411	Жер	— объектілер бойынша	121
81	Актив	2412	Ғимараттар	— объектілер бойынша	122
82	Актив	2413	Машиналар мен жабдықтар	— объектілер бойынша	123
83	Актив	2414	Көлік құралдары	— объектілер бойынша	124
84	Актив	2415	Компьютерлер, перифериялық қондырғылар және деректерді өңдеу жөніндегі жабдық	— объектілер бойынша	123
85	Актив	2416	Кеңсе жиһазы	— объектілер бойынша	125
86	Актив	2417	Өндірістік құрал-саймандар мен керек-жарақтар	— объектілер бойынша	125
87	Пассив	2420	Негізгі құралдардың амортизациясы және құнсыздануы		
88	Пассив	2421	Тозуы	— пайдалану орындары бойынша	131
89	Пассив	2422	Ғимараттардың құнсыздануы		—
90	Пассив	2423	Машиналар мен жабдықтардың тозуы	— пайдалану орындары бойынша	132
91	Пассив	2424	Машиналар мен жабдықтардың құнсыздануы		
92	Пассив	2425	Көлік құралдарының тозуы	— пайдалану орындары бойынша	133
93	Пассив	2426	Көлік құралдарының құнсыздануы		

1	2	3	4	5	6
94	Пассив	2427	Компьютерлер, перифериялық қондырғылардың тозуы	— пайдалану орындары бойынша	132
95	Пассив	2428	Кеңсе жиһазының тозуы	— пайдалану орындары бойынша	134
96	Пассив	2429	Өндірістік құрал-саймандар мен керек-жарақтардың тозуы	— пайдалану орындары бойынша	134
97	Актив	2430	Негізгі құралдардың құнсыздануынан залал		
	Актив	2500	<u>Биологиялық активтер</u>		
98	Актив	2510	Өсімдіктер		125
99	Актив	2520	Жануарлар		125
	Актив	2600	<u>Барлау және бағалау активтері</u>		
100	Актив	2610	Барлау және бағалау активтері	— объектілер бойынша	
101	Пассив	2620	Барлау және бағалау активтерінің амортизациясы және құнсыздануы	— объектілер бойынша	
102	Актив	2630	Барлау және бағалау активтердің құнсыздануынан залал		
	Актив	2700	<u>Материалдық емес активтер</u>		
103	Актив	2710	Гудвилл	— түрлері бойынша	105
104	Пассив	2720	Гудвиллдің құнсыздануы	— түрлері бойынша	115
105	Актив	2730	Өзге материалдық емес активтер	— түрлері бойынша	101—106
106	Пассив	2740	Өзге материалдық емес активтердің амортизациясы және құнсыздануы	— түрлері бойынша	111—116
107	Актив	2750	Материалдық емес активтердің құнсыздануынан залал		
	Актив	2800	<u>Кейінге қалдырылған салықтық активтер</u>		
108	Актив	2810	Корпорациялық табыс салығы бойынша кейінге қалдырылған салықтық активтер		334

1	2	3	4	5	6
	<i>Актив</i>	2900	<u>Өзге ұзақ мерзімді активтер</u>		
109	Актив	2910	Берілген ұзақ мерзімді аванстар	— келісім-шарттар мен кәсіпорындар бойынша	351—353
110	Актив	2920	Алдағы кезеңдердің шығыстары	— шығыстардың түрлері бойынша	341—343
	Актив	2930	Аяқталмаған құрылыс		
111	Актив	2931	Аяқталмаған құрылыс	— объектілер бойынша	126
112	Актив	2932	Жабдықтарды құрастыру	— объектілер бойынша	126
113	Актив	2933	Негізгі құралдарды жаңарту мен күрделі жөндеу	— объектілер бойынша	126
114	Актив	2940	Өзге ұзақ мерзімді активтер	— активтердің түрлері бойынша	334
3-бөлім. Қысқа мерзімді міндеттемелер					
	<i>Пассив</i>	3000	<u>Қысқа мерзімді қаржы міндеттемелері</u>		
115	Пассив	3010	Қысқа мерзімді банктік қарыз	— заем шарттары бойынша	601
116	Пассив	3020	Қысқа мерзімді алынған қарыз	— заем шарттары бойынша	602
117	Пассив	3030	Қатысушылардың дивидендтері және кірістері бойынша қысқа мерзімді кредиторлық берешек	— акциялардың түрлері және қатысушылар бойынша	621—623
118	Пассив	3040	Ұзақ мерзімді қаржы міндеттемелерінің ағымдағы бөлігі	— заем шарттары бойынша	
119	Пассив	3050	Өзге қысқа мерзімді қаржы міндеттемелер		
	<i>Пассив</i>	3100	<u>Салықтар бойынша міндеттемелер</u>		

1	2	3	4	5	6
120	Пассив	3110	Төлеуге тиісті корпорациялық табыс салығы		631
121	Пассив	3120	Жеке табыс салығы		639/01
122	Пассив	3130	ҚҚС		633
123	Пассив	3140	Акциздер		634
124	Пассив	3150	Әлеуметтік салық		635
125	Пассив	3160	Жер салығы		636
126	Пассив	3170	Көлік құралдары салығы		638
127	Пассив	3180	Мүлік салығы		637
128	Пассив	3190	Өзге салықтар	— салықтардың түрлері бойынша	639/02
	Пассив	3200	<u>Басқа да міндетті және ерікті төлемдер бойынша міндеттемелер</u>		
129	Пассив	3210	Әлеуметтік салық бойынша міндеттемелер		687
130	Пассив	3220	Зейнетақы аударымдары бойынша міндеттемелер		686
131	Пассив	3230	Басқа міндетті төлемдер бойынша міндеттемелер	— түрлері бойынша: алымдар, төлемақылар, баждар, кедендік төлемдер	639
132	Пассив	3240	Басқа ерікті төлемдер бойынша өзге міндеттемелер		687
	Пассив	3300	<u>Қысқа мерзімді кредиторлық берешек</u>		
133	Пассив	3310	Жеткізушілер мен мердігерлерге қысқа мерзімді кредиторлық берешек	— жеткізушілер бойынша	671
134	Пассив	3320	Еншілес ұйымдарға берілетін қысқа мерзімді кредиторлық берешек	— ұйымдар бойынша	641—643
135	Пассив	3330	Қауымдастырылған және бірлескен ұйымдарға қысқа мерзімді кредиторлық берешек	— ұйымдар бойынша	

1	2	3	4	5	6
136	Пассив	3340	Филиалдарға және құрылымдық бөлімшелерге қысқа мерзімді кредиторлық берешек	— филиалдар және құрылымдық бөлімшелер бойынша	
137	Пассив	3350	Еңбекақы төлеу бойынша қысқа мерзімді берешек	— қызметкерлер бойынша	681
138	Пассив	3360	Жалдау бойынша қысқа мерзімді берешек	— келісім-шарттары бойынша	683
139	Пассив	3370	Ұзақ мерзімді кредиторлық берешектің ағымдағы бөлігі	— келісім-шарттары бойынша	687
140	Пассив	3380	Төлеуге тиіс қысқа мерзімді сыйақылар	— сыйақылардың түрлері бойынша	684
	Пассив	3390	Өзге қысқа мерзімді кредиторлық берешек		687
141	<i>Пассив</i>	3391	<i>Өткізілген дайын өнім, жұмыстар, тауарлар және қызметтерді қайтарып беру бойынша берешек</i>	— түрлері бойынша	687/1
142	<i>Пассив</i>	3392	<i>Мойындатылған айыппұлдар, өсімпұлдар мен өсімдер бойынша берешек</i>	— түрлері бойынша	687/2
143	<i>Пассив</i>	3393	<i>Банкте шоттардағы жаңылысып есепке алынған сомалар бойынша берешек</i>	— түрлері бойынша	687/3
144	<i>Пассив</i>	3394	<i>Депонирленген еңбекақы бойынша берешек</i>	— түрлері бойынша	687/4
145	<i>Пассив</i>	3395	<i>Орындау қағаздары бойынша берешек</i>	— түрлері бойынша	687/5
146	<i>Пассив</i>	3396	<i>Есепті тұлғаларға берешек</i>	— түрлері бойынша	687/6
147	<i>Пассив</i>	3397	<i>Өзге қысқа мерзімді кредиторлық берешек</i>	— түрлері бойынша	687/7
	Пассив	3400	<u>Қысқа мерзімді бағалау міндеттемелері</u>		

1	2	3	4	5	6
148	Пассив	3410	Қысқа мерзімді кепілдік міндеттемелер	— келісімдер бойынша	651
149	Пассив	3420	Заңды наразылықтар бойынша қысқа мерзімді міндеттемелер	— келісімдер бойынша	652
150	Пассив	3430	Қызметкерлерге сыйақылар бойынша қысқа мерзімді бағалау міндеттемелері	— келісімдер бойынша	681
151	Пассив	3440	Өзге қысқа мерзімді бағалау міндеттемелері		687
	Пассив	3500	<u>Өзге қысқа мерзімді бағалау міндеттемелері</u>		
152	Пассив	3510	Алынған қысқа мерзімді аванстар	— сатып алушылар бойынша	661—663
153	Пассив	3520	Алдағы кезеңдердің кірістері	— кірістердің түрлері бойынша	611
154	Пассив	3530	Сатуға арналған істен шығатын топтың міндеттемелері		
155	Пассив	3540	Өзге қысқа мерзімді міндеттемелер	— міндеттемелердің түрлері бойынша	687
4-бөлім. Ұзақ мерзімді міндеттемелер					
	Пассив	4000	<u>Ұзақ мерзімді қаржылық міндеттемелер</u>		
156	Пассив	4010	Ұзақ мерзімді банктік қарыздар	— келісімдер бойынша	601
157	Пассив	4020	Ұзақ мерзімді алынған қарыздар	— келісімдер бойынша	602
158	Пассив	4030	Өзге ұзақ мерзімді қаржылық міндеттемелер	— келісімдер бойынша	603
	Пассив	4100	<u>Ұзақ мерзімді кредиторлық берешек</u>		
159	Пассив	4110	Жеткізушілер мен мердігерлерге берілетін ұзақ мерзімді берешек	— жеткізушілер бойынша	671

1	2	3	4	5	6
160	Пассив	4120	Еншілес ұйымдарға берілетін ұзақ мерзімді кредиторлық берешек	— жеткізушілер бойынша	641—643
161	Пассив	4130	Қауымдастырылған және бірлескен ұйымдарға берілетін ұзақ мерзімді кредиторлық берешек	— ұйымдар бойынша	
162	Пассив	4140	Филиалдар мен құрылымдық бөлімшелерге берілетін ұзақ мерзімді кредиторлық берешек	— ұйымдар мен бөлімшелер бойынша	
163	Пассив	4150	Жалдау бойынша ұзақ мерзімді берешек	— келісімдер бойынша	683
164	Пассив	4160	Төлеуге арналған ұзақ мерзімді сыйақылар	— сыйақылардың түрлері бойынша	684
	Пассив	4170	Өзге ұзақ мерзімді кредиторлық берешек	— түрлері бойынша	687
165	<i>Пассив</i>	<i>4171</i>	<i>Өткізілген дайын өнім, жұмыстар, тауарлар және қызметтерді қайтарып беру бойынша берешек</i>	— түрлері бойынша	<i>687/1</i>
166	<i>Пассив</i>	<i>4172</i>	<i>Мойындатылған айыппұлдар, өсімпұлдар мен өсімдер бойынша берешек</i>	— түрлері бойынша	<i>687/2</i>
167	<i>Пассив</i>	<i>4173</i>	<i>Банкте шоттардағы жаңылысып есепке алынған сомалар бойынша берешек</i>	— түрлері бойынша	<i>687/3</i>
168	<i>Пассив</i>	<i>4174</i>	<i>Депонирленген еңбекақы бойынша берешек</i>	— түрлері бойынша	<i>687/4</i>
169	<i>Пассив</i>	<i>4175</i>	<i>Орындау қағаздары бойынша берешек</i>	— түрлері бойынша	<i>687/5</i>
170	<i>Пассив</i>	<i>4176</i>	<i>Есепті тұлғаларға берешек</i>	— түрлері бойынша	<i>687/6</i>

1	2	3	4	5	6
171	<i>Пассив</i>	4177	Өзге ұзақ мерзімді кредиторлық берешек	— түрлері бойынша	687/7
	<i>Пассив</i>	4200	<u>Ұзақ мерзімді бағалау міндеттемелері</u>		
172	Пассив	4210	Ұзақ мерзімді кепілгерлік міндеттемелер	— келісімдер бойынша	651
173	Пассив	4220	Заңды наразылықтар бойынша ұзақ мерзімді бағалау міндеттемелері	— келісімдер бойынша	652
174	Пассив	4230	Қызметкерлерге сыйақылар бойынша ұзақ мерзімді бағалау міндеттемелері	— келісімдер бойынша	681
175	Пассив	4240	Өзге ұзақ мерзімді бағалау міндеттемелері	— міндеттемелердің түрлері бойынша	687
	<i>Пассив</i>	4300	<u>Кейінге қалдырылған салықтық міндеттемелер</u>		
176	Пассив	4310	Корпорациялық табыс салығы бойынша кейінге қалдырылған салықтық міндеттемелер		632
	<i>Пассив</i>	4400	<u>Өзге ұзақ мерзімді міндеттемелер</u>		
177	Пассив	4410	Алынған ұзақ мерзімді аванстар	— сатып алушылар бойынша	661—663
178	Пассив	4420	Алдағы кезеңдердің кірістері	— табыстардың түрлері бойынша	611
179	Пассив	4430	Өзге ұзақ мерзімді міндеттемелер	— міндеттемелердің түрлері бойынша	687
5-бөлім. Капитал мен резервтер					
	<i>Пассив</i>	5000	<u>Шығарылған капитал</u>		
180	Пассив	5010	Артықшылықты акциялар	— қатысушылар бойынша	503
181	Пассив	5020	Қарапайым акциялар	— қатысушылар бойынша	511
182	Пассив	5030	Салымдар мен пайлар	— қатысушылар бойынша	503

1	2	3	4	5	6
	<i>Пассив</i>	5100	<u>Төленбеген капитал</u>		
183	Пассив	5110	Төленбеген капитал		
	<i>Пассив</i>	5200	<u>Сатып алынған және жекеменшік үлестік аспаптар</u>		
184	Пассив	5210	Сатып алынған және жекеменшік үлестік аспаптар		521
	<i>Пассив</i>	5310	<u>Эмиссиялық кірістер</u>		
185	Пассив	5310	Эмиссиялық кірістер		
	<i>Пассив</i>	5400	<u>Резервтер</u>		
186	Пассив	5410	Құрылтай құжаттарында белгіленген резервтік капитал	— резервтердің түрлері бойынша	552
187	Пассив	5420	Негізгі құралдарды қайта бағалауға арналған резерв	— резервтердің түрлері бойынша	541—543
188	Пассив	5430	Материалдық емес активтерді қайта бағалауға арналған резерв	— резервтердің түрлері бойынша	541—543
189	Пассив	5440	Сатуға арналған қаржы активтерін қайта бағалауға арналған резерв	— резервтердің түрлері бойынша	541—543
190	Пассив	5450	Шетелдік валютаны қайта есептеуге арналған резерв	— резервтердің түрлері бойынша	
191	Пассив	5460	Басқа да резервтер	— резервтердің түрлері бойынша	
	<i>Пассив</i>	5500	<u>Бөлінбеген кіріс (жабылмаған залал)</u>		
192	Пассив	5510	Есепті жылдың бөлінбеген пайдасы (жабылмаған залалы)	— бөлу фактісі бойынша	561
193	Пассив	5520	Өткен жылдардың бөлінбеген пайдасы (жабылмаған залалы)	— қажеттілігі бойынша	562
	<i>Пассив</i>	5600	<u>Жиынтық кіріс (жиынтық залал)</u>		
194	Пассив	5610	Жиынтық кіріс (жиынтық залал)	— бөлу фактісі бойынша	571

1	2	3	4	5	6
			6-бөлім. Кірістер		
	<i>Пассив</i>	<i>6000</i>	<u>Өнімдерді сатудан және қызмет көрсетуден алынатын кіріс</u>		
195	Пассив	6010	Өнімдерді сатудан және қызмет көрсетуден алынатын кіріс	— келісім-шарттардың түрлері бойынша	701
196	Пассив	6020	Сатылған өнімді қайтару	— келісім-шарттардың түрлері бойынша	711
197	Пассив	6030	Бағадан және сатудан түсетін жеңілдіктер	— жеңілдіктердің түрлері бойынша	712,713
	<i>Пассив</i>	<i>6100</i>	<u>Қаржыландырудан түскен кіріс</u>		
198	Пассив	6110	Сыйақылар бойынша кірістер	— сыйақылардың түрлері бойынша	724
199	Пассив	6120	Дивидендтер бойынша кірістер	— бағалы қағаздардың түрлері бойынша	724
200	Пассив	6130	Қаржылық жалдау бойынша кірістер	— жалдаудың түрлері бойынша	—
201	Пассив	6140	Инвестициялық жылжымайтын мүлік операцияларынан түскен кірістер	— жалдау келісімдері бойынша	—
202	Пассив	6150	Қаржылық аспаптардың әділ құнын өзгертуден алынатын кірістер	— бағалы қағаздардың түрлері бойынша	—
203	Пассив	6160	Қаржыландырудан түсетін басқа да кірістер	— бағалы қағаздардың түрлері бойынша	727
	<i>Пассив</i>	<i>6200</i>	<u>Басқа да кірістер</u>		
204	Пассив	6210	Активтердің шығуынан түскен кірістер	— активтердің түрлері бойынша	721, 722, 723

1	2	3	4	5	6
205	Пассив	6220	Өтеусіз алынған активтерден алынатын кірістер	— активтердің түрлері бойынша	727
206	Пассив	6230	Мемлекеттік субсидиялардан алынатын кірістер	— субсидиялардың түрлері бойынша	726
207	Пассив	6240	Құнсызданудан залалды қалпына келтіруден алынатын кірістер		—
208	Пассив	6250	Бағамдық айырмадан түскен кірістер		725
209	Пассив	6260	Операциялық жалдаудан түскен кірістер		—
210	Пассив	6270	Биологиялық активтердің әділ құнын өзгертуден түскен кірістер		—
211	Пассив	6280	Басқа да кірістер	— кірістердің түрлері бойынша	727
	<i>Пассив</i>	<i>6300</i>	<u>Қысқартылатын қызметпен байланысты кірістер</u>		
212	Пассив	6310	Қысқартылатын қызметпен байланысты кірістер		863 (кредит)
	<i>Пассив</i>	<i>6400</i>	<u>Үлестік қатысу әдісі бойынша есепке ескерілетін ұйымдар пайдасының үлесі</u>		
213	Пассив	6410	Қауымдастырылған ұйымдардың пайда үлесі		871 (кредит)
214	Пассив	6420	Бірлескен ұйымдардағы пайданың үлесі		871 (кредит)
7-бөлім. Шығыстар					
	<i>Актив</i>	<i>7000</i>	<u>Өткізілген өнімнің және көрсетілген қызметтердің өзіндік құны</u>		
215	Актив	7010	Өткізілген өнімнің және көрсетілген қызметтердің өзіндік құны	— өнім, қызметтердің түрлері бойынша	801

1	2	3	4	5	6
	<i>Актив</i>	<i>7100</i>	<u><i>Өнімдерді сату және қызметтер көрсету бойынша шығыстар</i></u>		
216	Актив	7110	Өнімдерді сату және қызметтер көрсету бойынша шығыстар	— шығыстардың түрлері бойынша	811
	<i>Актив</i>	<i>7200</i>	<u><i>Әкімшілік шығыстар</i></u>		
217	Актив	7210	Әкімшілік шығыстар	— шығыстардың түрлері бойынша	821
218	<i>Актив</i>	<i>7211</i>	<i>Өнімнің, қызметтердің өзіндік құнына енгізілмейтін әкімшілік шығыстар</i>	— шығыстардың түрлері бойынша	821
	<i>Актив</i>	<i>7300</i>	<u><i>Қаржыландыруға арналған шығыстар</i></u>		
219	Актив	7310	Сыйақылар бойынша шығыстар	— сыйақылардың түрлері бойынша	831
220	Актив	7320	Қаржылық жалдау бойынша пайыздарды төлеуге арналған шығыстар	— келісімдер бойынша	831
221	Актив	7330	Қаржылық аспаптардың әділ құнын өзгертуден алынатын шығыстар		—
222	Актив	7340	Қаржыландыруға арналған басқа да шығыстар	— шығыстардың түрлері бойынша	845
	<i>Актив</i>	<i>7400</i>	<u><i>Басқа да шығыстар</i></u>		
223	Актив	7410	Активтердің шығуынан алынатын шығыстар	— активтердің түрлері бойынша	841-843
224	Актив	7420	Активтердің құнсыздануынан түсетін шығыстар	— активтердің түрлері бойынша	—
225	Актив	7430	Бағамдық айырма бойынша шығыстар	— валюталардың түрлері бойынша	844
226	Актив	7440	Резервті құру және үмітсіз талаптарды есептен шығару бойынша шығыстар		821

1	2	3	4	5	6
227	Актив	7450	Операциялық жалдау бойынша шығыстар		845
228	Актив	7460	Биологиялық активтердің әділ құнын өзгертуден түсетін шығыстар		—
229	Актив	7470	Басқа да шығыстар	— шығыстардың түрлері бойынша	845
	Актив	7500	<u>Қысқартылған қызметпен байланысты шығыстар</u>		
230	Актив	7510	Қысқартылған қызметпен байланысты шығыстар	— шығыстардың түрлері бойынша	863
	Актив	7600	<u>Үлестік қатысу әдісімен ескерілетін ұйымдардың залалындағы үлес</u>		
231	Актив	7610	Қауымдастырылған ұйымдардың залалындағы үлес	— ұйымдар бойынша	871
232	Актив	7620	Бірлескен ұйымдардың залалындағы үлес	— ұйымдар бойынша	871
	Актив	7700	<u>Корпорациялық табыс салығы бойынша шығыстар</u>		
233	Актив	7710	Корпорациялық табыс салығы бойынша шығыстар		851
8-бөлім. Өндірістік есепке алу шоттары					
	Актив	8110	<u>Өндірістік есепке алу шоттары</u>		
234	Актив	8110	Негізгі өндіріс	— цехтар, учаскелер бойынша	900
235	Актив	8111	Материалдар		901
236	Актив	8112	Өндірістік жұмысшылардың еңбекақысы		902
237	Актив	8113	Еңбекақы қорынан аударымдар		903
238	Актив	8114	Үстеме шығыстар		904

1	2	3	4	5	6
239	Актив	8120	Шикізаты тапсырысшысымен берілетін өндіріс		
	Актив	8210	<u>Меншікті өндірістің жартылай-фабрикаттары</u>		
240	Актив	8210	Меншікті өндірістің жартылайфабрикаттары	— түрлері бойынша	910
241	Актив	8211	Материалдар		911
242	Актив	8212	Өндірістік жұмысшылардың еңбекақысы		912
243	Актив	8213	Еңбекақы қорынан аударымдар		913
244	Актив	8214	Үстеме шығыстар		914
	Актив	8310	<u>Қосалқы өндірістер</u>		
245	Актив	8310	Қосалқы өндірістер	— цехтар бойынша	920
246	Актив	8311	Материалдар		921
247	Актив	8312	Өндірістік жұмысшылардың еңбекақысы		922
248	Актив	8313	Еңбекақы қорынан аударымдар		923
249	Актив	8314	Үстеме шығыстар		924
	Актив	8410	<u>Үстеме шығыстар</u>		
250	Актив	8410	Үстеме шығыстар	— өндіріс түрлері бойынша	930
251	Актив	8411	Материалдар	— негізгілері	931
252	Актив	8412	Өндірістік жұмысшылардың еңбекақысы	— қосалқылары	932
253	Актив	8413	Еңбекақы қорынан аударымдар		933
254	Актив	8414	Негізгі құралдарды жөндеу		934
255	Актив	8415	Негізгі құралдар мен МЕА тозуы		935
256	Актив	8416	Коммуналдық қызметтер		936
257	Актив	8417	Жалдау ақысы		937
258	Актив	8418	Өзге үстеме шығыстар		938

**Бухгалтерлік есеп шоттарының Типтік жоспарынан
Жұмыс жоспарына
КӨШУ КЕСТЕСІ**

№ п/п	Акт / пасс	ҚБЕС бойынша шоттың №	Типтік жоспар бойынша бөлімше және шот	Жұмыс жоспары бойынша оған тең бөлімше немесе шот	ХҚЕС бойынша шоттың №	Ескерту
1-БӨЛІМ. АЙНАЛЫМНАН ТЫС АКТИВТЕР						
		10	Материалдық емес активтер	Материалдық емес активтер	2700	
1	А	101	Лицензиялық келісімдер	Материалдық емес активтер	2710	Ұсынылады
2	А	102	Бағдарламаларды қамтамасыз ету	<i>Материалдық емес активтер</i>	<i>2711</i>	Ұсынылады
3	А	103	Патенттер	<i>Материалдық емес активтер</i>	<i>2712</i>	Ұсынылады
4	А	104	Ұйымдастыру шығындары	<i>Материалдық емес активтер</i>	<i>2713</i>	Ұсынылады
5	А	105	Гудвилл (Кәсіпорынның іскер байланыстарының шартты құны)	Гудвилл	2710	
6	А	106	Басқа материалдық емес активтер	Өзге материалдық емес активтер	2730	
		11	Материалдық емес активтердің амортизациясы			
7	П	111	Материалдық емес активтердің амортизациясы-лицензиялық келісімдер	Материалдық емес активтердің құнсыздануы	2720	Ұсынылады
8	П	112	Материалдық емес активтердің амортизациясы — бағдарламаларды қамтамасыз ету	Материалдық емес активтердің құнсыздануы	2720	Ұсынылады

1	2	3	4	5	6	7
9	II	113	Материалдық емес активтердің амортизациясы — патенттер	Материалдық емес активтердің құнсыздануы	2720	Ұсынылады
10	II	114	Материалдық емес активтердің амортизациясы — ұйымдастыру шығындары	Материалдық емес активтердің құнсыздануы	2720	Ұсынылады
11	II	115	Материалдық емес активтердің амортизациясы — гудвилл	Гудвиллдің құнсыздануы	2720	Ұсынылады
12	II	116	Материалдық емес активтердің амортизациясы — басқа материалдық емес активтер	Өзге материалдық емес активтердің амортизациясы және құнсыздануы	2740	
		12	Негізгі құралдар	Негізгі құралдар	2410	
13	A	121	Жер	<i>Жер</i>	2411	
14	A	122	Үйлер мен ғимараттар	<i>Ғимараттар</i>	2412	
15	A	123	Машиналар мен жабдықтар, беріліс құрылғылар	<i>Машиналар мен жабдықтар</i>	2413	
				<i>Компьютерлер, перифериялық қондырғылар және деректерді өңдеу жөніндегі жабдық</i>	2415	
16	A	124	Көлік құралдары	<i>Көлік құралдары</i>	2414	
17	A	125	Басқа негізгі құралдар	<i>Кеңсе жиһазы</i>	2416	
				<i>Өндірістік құрал-саймандар мен керек-жарақтар</i>	2417	
				Биологиялық активтер	2500	
				Өсімдіктер	2510	

1	2	3	4	5	6	7
				Жануарлар	2520	
18	A	126	Аяқталмаған өндіріс	Аяқталмаған құрылыс	2930	
		13	Негізгі құралдардың тозуы	Негізгі құралдардың амортизациясы және құнсыздануы	2420	
19	II	131	Үйлер мен ғимараттардың тозуы	Ғимараттардың тозуы	2421	
				Ғимараттардың құнсыздануы	2422	
20	II	132	Машиналар мен жабдықтар, беріліс құрылғылардың тозуы	Машиналар мен жабдықтардың тозуы	2423	
				Машиналар мен жабдықтардың құнсыздануы	2424	
21	II	133	Көлік құралдарының тозуы	Көлік құралдарының тозуы	2425	
22	II	134	Басқа негізгі құралдардың тозуы	Көлік құралдарының құнсыздануы	2426	
				Компьютерлер, перифериялық қондырғылардың тозуы	2427	
				Кеңсе жиһазының тозуы	2428	
				Өндірістік құрал-саймандар мен керек-жарақтардың тозуы	2429	
		14	Инвестициялар	Қысқа мерзімді қаржы инвестициялары	1100	
23	A	141	Еншілес ұйымдарға инвестициялар	Қысқа мерзімді ұсынылған қарыздар	1110	

1	2	3	4	5	6	7
24	A	142	Бағынышты ұйымдарға инвестициялар	Қысқа мерзімді ұсынылған қарыздар	1110	
25	A	143	Бірлесіп-бақыланатын заңды тұлғаларға инвестициялар	Қысқа мерзімді ұсынылған қарыздар	1110	
26	A	144	Жылжымайтын мүлікке инвестициялар	Өзге қысқа мерзімді қаржы инвестициялары	1150	
2-БӨЛІМ. ТАУАР-МАТЕРИАЛДЫҚ ҚОРЛАР						
		20	Материалдар	Қорлар	1300	
27	A	201	Шикізат пен материалдар	Шикізат пен материалдар	1310	
28	A	202	Сатып алынған жартылайфабрикалар мен жинақтау бұйымдары, конструкциялар мен тетіктер	<i>Сатып алынатын жартылайфабрикалар және жиынтықтаушы бұйымдар</i>	1311	
29	A	203	Отын	<i>Отын</i>	1312	
30	A	204	Ыдыс және ыдыс материалдары	<i>Ыдыс және ыдыстық материалдар</i>	1313	
31	A	205	Қосалқы бөлшектер	<i>Қосалқы бөлшектер</i>	1314	
32	A	206	Басқа материалдар	<i>Өзге материалдар</i>	1315	
33	A	207	Сыртқа өңдеуге берілген материалдар	<i>Ұқсатуға берілген материалдар</i>	1316	
34	A	208	Құрылыс және басқа материалдар	<i>Құрылыс материалдары және басқалар</i>	1317	
		21	Аяқталмаған өндіріс			
35	A	211	Негізгі өндіріс	Аяқталмаған өндіріс	1340	
36	A	212	Меншікті өндірістің жартылайфабрикалары		1341	

1	2	3	4	5	6	7
37	A	213	Көмекші өндірістер		1342	
	A	22	Тауарлар			
38	A	221	Дайын өнім	Дайын өнім	1320	
39	A	222	Сатып алынған тауарлар	Тауарлар	1330	
				<i>Қоймадағы тауарлар</i>	<i>1331</i>	
				<i>Саудадағы тауарлар</i>	<i>1332</i>	
				<i>Тауарларға қойылған үстеме баға</i>	<i>1333</i>	
				<i>Тауардың базасындағы ҚҚС-ы</i>	<i>1334</i>	
40	A	223	Басқа тауарлар	Басқа тауарлар	1350	
3-БӨЛІМ. ДЕБИТОРЛЫҚ ҚАРЫЗ ЖӘНЕ БАСҚА АКТИВТЕР						
		30	Сатып алушылар мен тапсырысшылардың қарызы	Қысқа мерзімді дебиторлық берешек	1200	
41	A	301	Алуға тиіс шоттар	Сатып алушылар мен тапсырысшылардың қысқа мерзімді дебиторлық берешегі	1210	
				Сатып алушылар мен тапсырысшылардың ұзақ мерзімді берешегі	2110	
42	A	302	Алынған вексельдер	Өтеуге дейін ұсталатын ұзақ мерзімді инвестициялар	2020	
				Ұзақ мерзімді қаржылық инвестициялар	2030	

1	2	3	4	5	6	7
43	A	303	Сатып алушылар мен тапсырысшылардың басқа қарыздары	Сатып алушылар мен тапсырысшылардың ұзақ мерзімді дебиторлық берешегі	2110	
		31	Күмәнді борыштар бойынша резервтер	Күмәнді талаптар бойынша резерв	1290	
44	A	311	Күмәнді борыштар бойынша резервтер	Күмәнді талаптар бойынша резерв	1290	
		32	Еншілес (бағынышты) ұйымдардың дебиторлық қарызы	Еншілес ұйымдардың қысқа мерзімді дебиторлық берешегі	1220	
45	A	321	Еншілес ұйымдардың дебиторлық қарызы	Еншілес ұйымдардың қысқа мерзімді дебиторлық берешегі	1220	
46	A	322	Бағынышты ұйымдардың дебиторлық қарызы	Филиалдар мен құрылымдық бөлімшелердің қысқа мерзімді дебиторлық берешегі	1240	
47	A	323	Бірлесіп-бақыланатын заңды тұлғалардың дебиторлық қарызы	Қауымдастырылған және бірлескен ұйымдардың қысқа мерзімді дебиторлық берешегі	1230	
		33	Басқа дебиторлық қарыздар	Басқа дебиторлық қарыздар		
48	A	331	Өтелуге тиіс қосымша құнға салынатын салық	Қосымша құн салығы	1420	
49	A	332	Қаржыны пайдаланғаны үшін есептелген сыйақылар	Алуға арналған қысқа мерзімді сыйақылар	1270	
50	A	333	Қызметкерлердің және басқа адамдардың есепті қарыздары	Қызметкерлердің қысқа мерзімді дебиторлық қарыздары	1250	

1	2	3	4	5	6	7
51	A	334	Басқалар, оның ішінде шағымдар бойынша қойылған алашақ қарыздар	Өзге қысқа мерзімді дебиторлық берешек	1280	
				Өзге ұзақ мерзімді дебиторлық берешек	2180	
		34	Алдағы кезеңдердің шығыстары			
52	A	341	Сактандыру полисі	Алдағы кезеңдердің шығыстары	1620	
53	A	342	Жалгерлік төлемдері	Өзге қысқа мерзімді активтер	1630	
				Жалдау бойынша қысқа мерзімді дебиторлық берешек	1260	
54	A	343	Алдағы кезеңдердің басқа шығыстары	Өзге қысқа мерзімді активтер	1630	
		35	Берілген аванстар	Берілген аванстар		
55	A	351	Тауар-материалдық қорларды жеткізіп беруге берілген аванстар	Берілген қысқа мерзімді аванстар	1610	
56	A	352	Жұмысты орындауға және қызмет көрсетуге берілген аванстар	Берілген қысқа мерзімді аванстар	1610	
57	A	353	Басқа берілген аванстар	Берілген қысқа мерзімді аванстар	1610	
4-БӨЛІМ. ҚАРЖЫЛЫҚ ИНВЕСТИЦИЯЛАР МЕН АҚШАЛАР						
		40	Қаржылық инвестициялар	Қаржылық инвестициялар		
58	A	401	Акциялар	Өзге қысқа мерзімді қаржы инвестициялары	1150	
59	A	402	Облигациялар	Өтеуге дейін ұсталатын қысқа мерзімді инвестициялар	1130	
				Сағу үшін қолда бар қысқа мерзімді қаржы инвестициялары	1140	

1	2	3	4	5	6	7
60	A	403	Басқа қаржылай инвестициялар	Өзге қысқа мерзімді қаржы инвестициялары	1150	
		41	Жолдағы ақшалар			
61	A	411	Жолдағы ақшалар	Жолдағы ақшалар	1020	
		42	Банктердегі арнаулы шоттардағы ақшалар			
62	A	421	Аккредитивтердегі ақшалар	Арнайы шоттардағы ақша қаражаттары	1060	
63	A	422	Чек кітапшалардағы ақшалар	Арнайы шоттардағы ақша қаражаттары	1060	
64	A	423	Банктердегі арнаулы шоттардағы ақшалар	Арнайы шоттардағы ақша қаражаттары	1060	
65	A	424	Банктердегі басқа шоттардағы ақшалар	Арнайы шоттардағы ақша қаражаттары	1060	
		43	Валюталық шоттағы ақшалар			
66	A	431	Ел ішіндегі валюталық шоттағы ақшалар	Ағымдағы банктік шоттардағы валютамен ақша қаражаттары	1030	
67	A	432	Шетелдердегі валюталық шоттағы ақшалар	Ағымдағы банктік шоттардағы валютамен ақша қаражаттары	1030	
		44	Есеп айырысу шотындағы ақшалар			
68	A	441	Есеп айырысу шотындағы ақшалар	Ағымдағы банктік шоттардағы теңгемен ақша қаражаттары	1030	
				Депозиттік банк шоттарындағы ақша қаражаттары	1050	
		45	Кассадағы қолма-қол ақша			
69	A	451	Кассадағы ұлттық валютадағы қолма-қол ақша	Кассадағы теңгемен ақша қаражаттары	1010	

1	2	3	4	5	6	7
70	A	452	Кассадағы шетелдік валютадағы қолма-қол ақша	Кассадағы валютамен ақша қаражаттары	1010	
5-БӨЛІМ. МЕНШІКТІ КАПИТАЛ						
		50	Жарғылық капитал	Шығарылған капитал	5000	
71	II	501	Жай акциялар	Жарияланған капитал	5020	
72	II	502	Артықшылықты акциялар	Жарияланған капитал	5010	
73	II	503	Салымдар мен пайлар	Салымдар мен пайлар	5030	
		51	Төленбеген капитал	Төленбеген капитал		
74	II	511	Төленбеген капитал	Төленбеген капитал	5110	
		52	Алынып тасталған капитал	Сатып алынған жекеменшік үлестік аспаптар	5200	
75	II	521	Алынып тасталған капитал	Сатып алынған жекеменшік үлестік аспаптар	5210	
		53	Төленген қосымша капитал	Эмиссиялық кіріс	5300	
76	II	531	Төленген қосымша капитал	Эмиссиялық кіріс	5310	
		54	Төленбеген қосымша капитал	Резервтер	5400	
77	II	541	Негізгі құралдарды қайта бағалаудан болған төленбеген қосымша капитал	Негізгі құралдарды қайта бағалауға арналған резерв	5420	
				Материалдық емес активтерді қайта бағалауға арналған резерв	5430	
78	II	542	Инвестияларды қайта бағалаудан болған төленбеген қосымша капитал	Сағуға арналған қаржы активтерін қайта бағалауға арналған резерв	5440	
79	II	543	Басқа активтерді қайта бағалаудан болған төленбеген қосымша капитал	Шетелдік қызмет бойынша шетелдік валютаны қайта бағалауға арналған резерв	5450	

1	2	3	4	5	6	7
		55	Резервтік капитал			
80	II	551	Заңдармен бекітілген резервтік капитал	Құрылтай құжаттарында белгіленген резервтік капитал	5410	
				Шетелдік қызмет бойынша шетелдік валютаны қайта бағалауға арналған резерв	5450	
81	II	552	Басқа резервтік капитал	Басқа да резервтер	5460	
		56	Бөлінбеген табыс (жабылмаған залал)	Бөлінбеген кіріс (жабылмаған залал)	5500	
82	II	561	Есепті жылдың бөлінбеген табысы (жабылмаған залалы)	Есепті жылдың бөлінбеген пайдасы (жабылмаған залал)	5510	
83	II	562	Алдыңғы жылдардың бөлінбеген табысы (жабылмаған залалы)	Өткен жылдардағы бөлінбеген пайда (жабылмаған залал)	5520	
		57	Жиынтық табыс (залал)	Жиынтық кіріс (жиынтық залалы)	5600	
84	II	571	Жиынтық табыс (залал)	Жиынтық кіріс (жиынтық залалы)	5610	Нәтижелі
6-БӨЛІМ. МІНДЕТТЕМЕЛЕР						
		60	Заемдер (несиелер)	Қысқа және ұзақ мерзімді міндеттемелер	3000, 4000	
85	II	601	Банктердің заемдері	Қысқа мерзімді банктік қарыз	3010	
				Ұзақ мерзімді банктік қарыз	4010	
86	II	602	Банктерден тыс мекемелерден алынған заемдер	Қысқа мерзімді алынған қарыз	3020	
				Ұзақ мерзімді алынған қарыз	4020	
87	II	603	Басқалар	Өзге қысқа мерзімді қаржы міндеттемелері	3050	

1	2	3	4	5	6	7
				Өзге ұзақ мерзімді қаржылық міндеттемелер	4030	
		61	Алдыңғы кезеңдердің табысы			
88	П	611	Алдыңғы кезеңдердің табысы	Алдағы кезеңдердің кірістері	3520	
		62	Дивидендтер бойынша есеп айырысу			
89	П	621	Жай акциялар бойынша есеп айырысу	Қатысушылардың дивидендтері және кірістері бойынша қысқа мерзімді кредиторлық берешек	3030	
90	П	622	Артықшылықты акциялар бойынша есеп айырысу	Қатысушылардың дивидендтері және кірістері бойынша қысқа мерзімді кредиторлық берешек	3030	
91	П	623	Қатысушылардың табыстары бойынша есептер	Қатысушылардың дивидендтері және кірістері бойынша қысқа мерзімді кредиторлық берешек	3030	
		63	Бюджетпен есеп айырысу	Салықтар бойынша міндеттемелер	3100	
92	П	631	Төленуге тиіс ағымдағы корпоративтік табыс салығы	Төлеуге тиісті корпорациялық табыс салығы	3110	
93	П	632	Кейінге қалдырылған корпоративтік табыс салығы	Корпорациялық табыс салығы бойынша кейінге қалдырылған салықтық міндеттемелер	4310	
94	П	633	Қосымша құнға салынатын салық	Қосылған құн салығы	3130	

1	2	3	4	5	6	7
95	П	634	Акциздер	Акциздер	3140	
96	П	635	Әлеуметтік салық	Әлеуметтік салық	3150	
97	П	636	Жер салығы	Жер салығы	3160	
98	П	637	Мүлік салығы	Мүлік салығы	3180	
99	П	638	Көлік құралдарына салық	Көлік құралдарына салық	3170	
100	П	639	Басқа салықтар мен алымдар және бюджетке міндетті төлемдер	Өзге салықтар	3190	
				Жеке табыс салығы	3120	
		64	Еншілес (бағынышты) ұйымдарға кредиторлық қарыз			
101	П	641	Еншілес ұйымдарға кредиторлық қарыз	Еншілес ұйымдарға берілетін қысқа мерзімді кредиторлық берешек	3320	
102	П	642	Бағынышты ұйымдарға кредиторлық қарыз	Филиалдарға және құрылымдық бөлімшелерге қысқа мерзімді кредиторлық берешек	3340	
103	П	643	Бірлесіп-бақыланатын заңды тұлғаларға қарыз	Қауымдастырылған және бірлескен ұйымдарға қысқа мерзімді кредиторлық берешек	3330	
		65	Кепілдік және шартты міндеттемелер	Қысқа және ұзақ мерзімді бағалау міндеттемелері	3400, 4200	
104	П	651	Кепілдік міндеттемелер	Қысқа мерзімді кепілдік міндеттемелер	3410	
				Ұзақ мерзімді кепілгерлік міндеттемелер	4210	
105	П	652	Шартты міндеттемелер	Заңды наразылықтар бойынша қысқа мерзімді міндеттемелер	3420	

1	2	3	4	5	6	7
				Заңды наразылықтар бойынша ұзақ мерзімді бағалау міндеттемелері	4220	
		66	Алынған аванстар			
106	II	661	Тауар-материалдық қорларды жеткізіп беруге алынған аванстар	Алынған қысқа мерзімді аванстар	3510	
107	II	662	Жұмыстарды орындау және қызметтер көрсетуге алынған аванстар	Алынған қысқа мерзімді аванстар	3510	
108	II	663	Басқа алынған аванстар	Алынған қысқа мерзімді аванстар	3510	
		67	Жеткізушілер және мердігерлермен есеп айырысу			
109	II	671	Төлеуге тиісті шоттар	Жеткізушілер мен мердігерлерге қысқа мерзімді кредиторлық берешек	3310	
				Жеткізушілер мен мердігерлерге берілетін ұзақ мерзімді берешек	4110	
		68	Басқа кредиторлық қарыздар мен есептелген сомалар			
110	II	681	Қызметкерлермен еңбекақысы бойынша есеп айырысу	Еңбекақы төлеу бойынша қысқа мерзімді берешек	3350	
111	II	682	Лауазымды адамдарға қарыз	Еңбекақы төлеу бойынша қысқа мерзімді берешек	3350	
112	II	683	Жалгерлік міндеттемелері	Жалдау бойынша қысқа мерзімді берешек	3360	
				Жалдау бойынша ұзақ мерзімді берешек	4150	

1	2	3	4	5	6	7
113	II	684	Қаржыны пайдаланғаны үшін төлеуге тиісті есептелген сыйақылар	Төлеуге тиіс қысқа мерзімді сыйақылар	3380	
				Төлеуге арналған ұзақ мерзімді сыйақылар	4160	
114	II	685	Қызметкерлердің демалысы бойынша есептелген қарыз	Еңбекақы төлеу бойынша қысқа мерзімді берешек	3350	
115	II	686	Жинақтаушы зейнетақы қоры бойынша есеп айырысулар	Зейнетақы аударымдары бойынша міндеттемелер	3220	
116	II	687	Басқалар	Әлеуметтік сақтандыру бойынша міндеттемелер	3210	
				Басқа ерікті төлемдер бойынша өзге міндеттемелер	3240	
				Өзге қысқа мерзімді міндеттемелер	3340, 3540	
				Өзге ұзақ мерзімді кредиторлық берешек	4170	
7-БӨЛІМ. ТАБЫСТАР						
		70	Негізгі қызметтен түскен табыс	Өнімдерді сатудан және қызмет көрсетуден алынатын кіріс	6000	
117	II	701	Дайын өнімді (тауарлар, атқарылған жұмыстар, өтелген қызметтер) өткізуден түскен табыс	Өнімдерді сатудан және қызмет көрсетуден алынатын кіріс	6010	
		71	Сатылған тауарларды қайтару және сату жеңілдігі, сондай-ақ бағаны түсіру			

1	2	3	4	5	6	7
118	кП	711	Сатылған тауарларды қайтару	Сатылған өнімді қайтару	6020	Контр-пассивті
119	кП	712	Сату жеңілдігі	Бағадан және сатудан түсетін жеңілдіктер	6030	Контр-пассивті
120	кП	713	Бағаны түсіру	Бағадан және сатудан түсетін жеңілдіктер	6030	Контр-пассивті
		72	Негізгі емес қызметтен түскен табыс	Басқа да кірістер	6200	
121	П	721	Материалдық емес активтердің есептен шығуынан түскен табыс	Активтердің шығуынан түскен кірістер	6210	
122	П	722	Негізгі құралдардың есептен шығуынан түскен табыс	Активтердің шығуынан түскен кірістер	6210	
123	П	723	Инвестициялардың, қаржылай инвестициялардың пайдаланылуынан түскен табыс	Сыйақылар бойынша кірістер	6110	
124	П	724	Акциялар бойынша дивидендтер және қаржыларды пайдаланғаны үшін есептелген сыйақы сипатында түскен табыс	Дивидендтер бойынша кірістер	6120	
125	П	725	Бағамдық айырмадан түскен табыс	Бағамдық айырмадан түскен кірістер	6250	
126	П	726	Өкіметтің атқарушы органдарының субсидиялары	Мемлекеттік субсидиялардан алынатын кірістер	6230	
127	П	727	Негізгі емес қызметтен түскен басқа табыстар	Басқа да кірістер	6280	
8-БӨЛІМ. ШЫҒЫСТАР						
		80	Өткізілген тауарлардың (жұмыстар, қызметтер) өзіндік құны	Өткізілген өнімнің және көрсетілген қызметтердің өзіндік құны	7000	

1	2	3	4	5	6	7
128	A	801	Өткізілген дайын өнімнің (тауарлар, орындалған жұмыстар, атқарылған қызметтер) өзіндік құны	Өткізілген өнімнің және көрсетілген қызметтердің өзіндік құны	7010	
		81	Дайын өнім, тауарларды (жұмыстар, қызметтер) өткізу бойынша шығыстар	Өнімдерді сату және қызметтер көрсету бойынша шығыстар	7100	
129	A	811	Дайын өнім, тауарларды (жұмыстар, қызметтер) өткізу бойынша шығыстар	Өнімдерді сату және қызметтер көрсету бойынша шығыстар	7110	
		82	Жалпы және әкімшілік шығыстар	Әкімшілік шығыстар	7200	
130	A	821	Жалпы және әкімшілік шығыстар	Әкімшілік шығыстар	7210	
		83	Қаржыны пайдаланғаны үшін сыйақы сипатында есептелген шығыстар	Қаржыландыруға арналған шығыстар	7300	
131	A	831	Қаржыны пайдаланғаны үшін сыйақы сипатында есептелген шығыстар	Сыйақылар бойынша шығыстар	7310	
				Қаржылық жалдау бойынша пайыздарды төлеуге арналған шығыстар	7320	
		84	Негізгі емес қызмет бойынша шығыстар	Басқа да шығыстар	7400	

1	2	3	4	5	6	7
132	A	841	Материалдық емес активтердің есептен шығуы бойынша шығыстар	Активтердің шығуынан алынатын шығыстар	7410	
133	A	842	Негізгі құралдардың есептен шығуы бойынша шығыстар	Активтердің шығуынан алынатын шығыстар	7410	
				Активтердің құнсыздануынан түсетін шығыстар	7420	
134	A	843	Инвестициялардың, қаржылай инвестициялардың пайдаланылуымен байланысты шығыстар	Қаржыландыруға арналған басқа да шығыстар	7340	
135	A	844	Бағамдық айырма бойынша шығыстар	Бағамдық айырма бойынша шығыстар	7430	
136	A	845	Негізгі емес қызметі бойынша басқа шығыстар	Басқа да шығыстар	7470	
		85	Корпоративтік табыс салығы бойынша шығыстар	Корпоративтік табыс салығы бойынша шығыстар	7700	
137	A	851	Корпоративтік табыс салығы бойынша шығыстар	Корпоративтік табыс салығы бойынша шығыстар	7710	
		86	Төтенше жағдайлар мен тоқтатылған операциялардан түскен табыс (залал)			Болмайды
138	A	861	Зілзала апаттарынан болған өтелмейтін залал			Болмайды
139	кА	862	Зілзала апаттарынан түскен табыс (залал)			Болмайды
140	кА	863	Тоқтатылған операциялардан түскен табыс (залал)	Қысқартылатын қызметпен байланысты кірістер	6310	

1	2	3	4	5	6	7
141	кА	864	Төтенше жағдайлар мен тоқтатылған операциялардан түскен басқа табыс (залал)			Болмайды
		87	Басқа ұйымдардағы үлестік қатысудан түскен табыс (залал)			
142	кА	871	Басқа ұйымдардағы үлестік қатысудан түскен табыс (залал) (кредит)	Қауымдастырылған ұйымдардың пайда үлесі	6410	
				Бірлескен ұйымдардағы пайданың үлесі	6420	
		871	Басқа ұйымдардағы үлестік қатысудан түскен табыс (залал) (дебет)	Қауымдастырылған ұйымдардың залалындағы үлес	7610	
				Бірлескен ұйымдардың залалындағы үлес	7620	
9-БӨЛІМ. ӨНДІРІСТІК ЕСЕП ШОТТАРЫ						
		90	Негізгі өндіріс	Негізгі өндіріс	8110	
143	А	900	Негізгі өндіріс	Негізгі өндіріс	8110	
144	А	901	Материалдар	<i>Материалдар</i>	<i>8111</i>	
145	А	902	Өндірістік жұмысшылардың еңбегіне ақы төлеу	<i>Өндірістік жұмысшылардың еңбекақысы</i>	<i>8112</i>	
146	А	903	Еңбекақидан бөлінген қаржы	<i>Еңбекақы қорынан аударымдар</i>	<i>8113</i>	
147	А	904	Үстеме шығыстар	<i>Үстеме шығыстар</i>	<i>8114</i>	
		91	Меншікті өндірістің жартылай-фабрикаттары	Меншікті өндірістің жартылай-фабрикаттары	8210	
148	А	910	Меншікті өндірістің жартылай-фабрикаттары	Меншікті өндірістің жартылай-фабрикаттары	8120	
149	А	911	Материалдар	<i>Материалдар</i>	<i>8211</i>	
150	А	912	Өндірістік жұмысшылардың еңбегіне ақы төлеу	<i>Өндірістік жұмысшылардың еңбекақысы</i>	<i>8212</i>	

1	2	3	4	5	6	7
151	A	913	Еңбекақыдан бөлінген қаржы	<i>Еңбекақы қорынан аударымдар</i>	8123	
152	A	914	Үстеме шығыстар	<i>Үстеме шығыстар</i>	8214	
		92	Көмекші өндіріс	Қосалқы өндірістер	8310	
153	A	920	Көмекші өндіріс	Қосалқы өндірістер	8310	
154	A	921	Материалдар	<i>Материалдар</i>	8311	
155	A	922	Өндірістік жұмысшылардың еңбегіне ақы төлеу	<i>Өндірістік жұмысшылардың еңбекақысы</i>	8312	
156	A	923	Еңбекақыдан бөлінген қаржы	<i>Еңбекақы қорынан аударымдар</i>	8313	
157	A	924	Үстеме шығыстар	<i>Үстеме шығыстар</i>	8314	
		93	Үстеме шығыстар	Үстеме шығыстар	8410	
158	A	930	Үстеме шығыстар	Үстеме шығыстар	8410	
159	A	931	Материалдар	<i>Материалдар</i>	8411	
160	A	932	Өндірістік жұмысшылардың еңбегіне ақы төлеу	<i>Өндірістік жұмысшылардың еңбекақысы</i>	8412	
161	A	933	Еңбекақыдан бөлінген қаржы	<i>Еңбекақы қорынан аударымдар</i>	8413	
162	A	934	Негізгі құралдарды жөндеу	<i>Негізгі құралдарды жөндеу</i>	8414	
163	A	935	Негізгі құралдардың тозуы және материалдық емес активтердің амортизациясы	<i>Негізгі құралдар мен материалдық емес активтердің тозуы</i>	8415	
164	A	936	Коммуналдық қызметтер	<i>Коммуналдық қызметтер</i>	8416	
165	A	937	Жалгерлік төлемдері	<i>Жалдау ақысы</i>	8417	
166	A	938	Басқалар	<i>Өзге үстеме шығыстар</i>	8418	

Қысқартылған сөздердің тізімі

Ж.— жыл

б.— бет

АЖБқұрылыс — автожанармай құю бекеті құрылысы

ЖШС — жауапкершілігі шектеулі серіктестік

ТМД — Тәуелсіз мемлекеттер достастығы

ЖОО — жоғары оқу орны

ҚР — Қазақстан Республикасы

АҚ — акционерлік қоғам

А — актив

П — пассив

т.б.— тағы басқалар

ҚҚС — қосымша құн салығы

МСИ — мемлекеттік салық инспекциясы

СТТН — салық төлеушінің тіркеу нөмірі

Дт — дебет

Кт — кредит

Сб — сальдо бастапқы

Сс — сальдо соңғы

жт — жеке тұлға

қо — қоршаған ортаны қорғау

құр — құрылыс

ай — айыппұл

қай — қайырымдылық жәрдем

ҚҚЖ — құрылыс-құрастыру жұмыстары

ӘБП — әкімшілік-басқару персоналы

АЕК — айлық есептік көрсеткіш

ө — өсімдік шаруашылығы

м — мал шаруашылығы

өсіз — өнімсіз

ҚР ҰБ — Қазақстан Республикасының Ұлттық банкі

МФО — Межфилиальные обороты

ЖЗҚ — жинақтаушы зейнетақы қоры

КДШ — көлік дайындау шығыстары

Пайдаланылған әдебиеттердің тізімі:

1. «О бухгалтерском учете». Указ Президента Республики Казахстан, имеющий силу закона от 26.12.95 г. № 2732.
2. Закон Республики Казахстан «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности» от 28.02.2007 г. №234-III (с изменениями и дополнениями).
3. Международные стандарты финансовой отчетности.— Москва: Аскери, 2007.
4. Радостовец В. К. Теория бухгалтерского учета и бухгалтерский учет в отраслях народного хозяйства.— А: Экономика, 2002.— 438 с.
5. Ержанов М.С., Ержанова А.М., Кеулимжаев К.К. Основы бухгалтерского учета и новая корреспонденция счетов: Учебное пособие.— Алматы: «Ержанов и К», 2003.
6. Ержанов М.С. Бухгалтерский учет. Новая корреспонденция счетов.— Алматы, 2003.
7. Дюсембаев К.Ш. Анализ финансового положения предприятия: Учеб. пособие.— Алматы: Экономика, 2002.— 290 с.
8. Мырзалиев Б.С., Сәтмырзаев А.А., Әбдішүкіров Р.С. Бухгалтерлік есеп теориясы және тәжірибесі. Оқу құралы.— Алматы: Экономика, 2008.— 832 б.
9. Мырзалиев Б.С., Абдушукуров Р.С. Бухгалтерский учет на предприятиях и организациях. Практикум.— Алматы: Юридическая литература, 2005.— 232 с.
10. Мырзалиев Б. С., Сыздық Қ. С. және басқалар. Ұжымдарда қаржы-шаруашылық қызметін үлгі (типтік) жоспары бойынша есеп жүргізу тәжірибесі.— Түркістан, 2003.— 158 б.
11. Мырзалиев Б. С., Сыздық Қ. С. және басқалар. Кәсіпорында есеп-қисап шоттарын жүргізудің үлгі (типтік) жоспары.— Түркістан, 2003.— 152 б.
12. Мырзалиев Б.С., Әбдішүкіров Р.С. Бухгалтерлік есеп жүргізудің тәжірибелік әдістемелері. Практикум.— Алматы: Заң әдебиеті, 2006.— 252 б.
13. Әбдішүкіров Р.С., Мырзалиев Б.С. Бухгалтерлік есеп. Оқу құралы. I кітап.— Алматы: Нұр-Пресс, 2008.— 328 б.
14. Әбдішүкіров Р.С., Мырзалиев Б.С. Бухгалтерлік есеп. Оқу құралы. II кітап.— Алматы: Нұр-Пресс, 2009.— 506 б.
15. Абдушукуров Р.С., Мырзалиев Б.С. Теория и практика бухгалтерского учета. Учебник.— Алматы: Нұр-Пресс, 2007.— 796 с.

16. Сейдахметова Ф.С. Современный бухгалтерский учет: Учебное пособие. Изд 2-ое.— Алматы: Экономика, 2005.
17. Мырзалиев Б.С., Әбдішүкіров Р.С. Кәсіпкерлік қызметте бухгалтерлік есепті ұйымдастыру. Оқу құралы.— Алматы: Заң әдебиеті, 2006.— 163 б.
18. Абдыманапов А.А. Концептуальные основы и принципы бухгалтерского учета: Учебное пособие.— Алматы, 2003.
19. Кеулимжаев К.К., Ажибаева З.Н., Кудайбергенов Н.А. Принципы бухгалтерского учета.— Алматы: Экономика, 2003.
20. Нурсейтов Э.О. Учебно-практическое пособие по применению МСФО.— Алматы: Центральный Дом бухгалтера, 2006.— 416 с.
21. Попова Л.А., Мырзалиев Б.С., Әбдішүкіров Р.С., Әбдішүкіров Д.Р. Қаржылық есеп. Оқу құралы.— Алматы, 2010.— 232 б.
22. Мырзалиев Б.С., Бекжанова Т.К., Абдушукуров Р.С. Методика составления бухгалтерских проводок. Практикум.— Алматы: Юридическая литература, 2006.— 118 с.
23. Кеулимжаев К.К. Корреспонденция счетов хозяйственных операций по типовому плану счетов бухгалтерского учета финансово-хозяйственной деятельности субъектов.— А.: БИКО, 2003.
33. Дюсембаев К.Ш. Аудит и анализ финансовой отчетности: учеб.— Алматы: Қаржы-қаражат, 2001.— 512 с.
34. Мырзалиев Б.С., Әбдішүкіров Р.С. Бухгалтерлік операцияларды жүргізудің әдістері. Практикум.— Алматы: Заң әдебиеті, 2006.— 130 б.
35. Мырзалиев Б.С., Әбдішүкіров Р.С. Бухгалтерлік есепті жүргізудің қазіргі әдістері. Практикум.— Алматы: Заң әдебиеті, 2006.— 88 б.
36. Мырзалиев Б.С., Абдушукуров Р.С. Современная методика изучения бухгалтерского учета. Практикум.— Алматы: Юридическая литература, 2006.— 89 с.
37. «Об утверждении правил ведения бухгалтерского учета», Приказ Министерства Финансов РК от 22.06.2007 № 221.
38. «О формах бухгалтерской отчетности организации». Приказ Минфина РК от 13.01.2000 г. № 4.
39. Әбдіқадыров Т.Ә. Аудит және бухгалтерлік есеп.— Алматы, 2001.
40. Жакыпбеков С. Ішкі аудит. Учебное пособие.— Алматы: Экономика, 2008.
41. Кабылова Н.К., Доспалинова Ш.А., Оразалинов Е.Н. Бухгалтер. Основы бухгалтерского учета. Учебник.— Астана: Фолиант, 2006.

42. «Об утверждении форм первичных учетных документов»,
Приказ Министерства Финансов РК от 21.06.2007 №216.
43. Друри К. Введение в управленческий учет.— М., 1998.
44. Дюсембаев К. Ш. Аудит и анализ в системе управления
финансами.— Алматы: Экономика, 2000.— 291 с.

Мазмұны

Кіріспе.....	3
Халықаралық қаржылық есепту стандарттарына (ХКЕС) көшу жағдайында бухгалтерлік есеп жүргізудің әдістемесі	6
I бөлім. (Шаруашылық) өндірістік процесі	11
II бөлім. Сауда (коммерция) процесі.....	21
III бөлім. Сақтандыру ісі мен инвестициялық қызметі.....	26
IV бөлім. Сатылған тауарларды қайтару	30
№ 1 қосымша.....	36
№ 2 қосымша.....	45
№ 3 қосымша.....	66
Қысқартылған сөздердің тізімі.....	85
Пайдаланған әдебиеттердің тізімі.....	86

Бораш Смаилұлы Мырзалиев

Рашид Сүлейменұлы Әбдішүкіров

БУХГАЛТЕРЛІК ЕСЕПТІ ҮЙРЕНУДІҢ ӘДІСТЕМЕЛЕРІ

П Р А К Т И К У М

Бас редактор Н. Н. Жансеитов
Жауапты редактор А. А. Сляднева
Корректор С. Ж. Суюндикова
Беттеуші А. А. Сляднева
Дизайн Л. В. Волкодавова

Басуға 11.05.2014 қол қойылды. Офсеттік басылыс.
Пішімі 60×80^{1/16}. Қағазы офсеттік. Қаріп түрі «Таймс».
Шартты баспа табағы 5,75.
Таралымы 500.

ISBN 978-9965-830-74-7

«NURPRESS» баспасы
050042 Алматы қ.,
Таугұл ы/а, 51 үй, 8 оф.
Тел/факс: (727) 226-03-29.
E-mail: nurpress@mail.ru

«Полиграфсервис» ЖШС баспаханасында басылған